

БИЉАНА ГАЧАНОВИЋ

СВЕТ ОКО НАС

УЏБЕНИК ЗА ДРУГИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
БЕОГРАД

РЕЦЕНЗЕНТИ

Др Милан Пауновић

Природњачки музеј, Београд

Биљана Ивковић

професор разредне наставе и педагошки саветник ОШ „Јован Јовановић Змај”, Обреновац

Дубравка Чича

професор разредне наставе, ОШ „Бранко Ђорђевић”, Београд

УРЕДНИК

Наташа Протић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Слободанка Ружичић

ГЛАВНИ УРЕДНИК

Драгољуб Којчић

ЗА ИЗДАВАЧА

Драгољуб Којчић,

директор

Министар просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије решењем број 650-02-00143/2019-07 од 14. 5. 2019. године, одобрио је издавање и употребу овог уџбеника у другом разреду основне школе.

СИР - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

37.016.3/5(075.2)

ГАЧАНОВИЋ, Биљана, 1945-

Свет око нас : уџбеник за други разред основне школе / Биљана Гачановић ; [илустрације Ненад Матекало, Ивона Крижак ; фотографије Марија Гачановић Gray, Steven Gray]. - 1. изд. - Београд : Завод за уџбенике, 2019 (Београд : Службени гласник). - 107 стр. : илустр. ; 29 см

Тираж 2.000.

ISBN 978-86-17-20157-7

COBISS.SR-ID 277405708

ISBN 978-86-17-20157-7

© ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ, Београд, 2019.

Ово дело не сме се умножавати, фотокопирати и на било који други начин репродуктовати, ни у целини ни у деловима, без писменог одобрења издавача.

РЕЧ НА ПОЧЕТКУ

У другом разреду наставићете да упознајете насеље у којем живите и проширујете стечено знање о природи, чији сте део и ви. У откривању одговора на бројна питања, поред текста у лекцији, помоћи ће вам знаци, илустрације и текстови на страницама *Дојуни знање*.

Приликом утврђивања користите *Подсетник* на крају сваке лекције. За обнављање градива користите систематизацију *Научили смо* на крају сваке од целина. Важно је и да редовно радите задатке у *Радној свесци* и учествујете у раду на пројектима које изаберете.

Желим вам пуно успеха у стицању знања.

Аушорка

Важне речи.

Занимљивост

Питања на која ћете сазнати одговоре.

Шала

Задаци за размишљање и закључивање.

Уради задатак у *Радној свесци*.

САДРЖАЈ

ОРИЈЕНТАЦИЈА И КРЕТАЊЕ У НАСЕЉУ 7

Оријентација у времену

Од поноћи до поноћи.....	8
Од дочека до дочека Нове године	10
Како се оријентишемо у времену	12
Од пролећа до пролећа	14
Допуни знање	16
Провера.....	17

Оријентација у простору

По чему се насеља разликују	18
Воде у насељу и околини.....	20
Како се крећемо кроз насеље	22
Идемо у госте	24

Врсте саобраћаја и безбедно понашање током вожње

Које врсте саобраћаја користимо	26
Како се треба понашати током вожње	28
Шта утиче на кретање.....	30
Допуни знање	32
Провера.....	33
Научили смо.....	34

ЖИВИМО ЗАЈЕДНО.....	36
Родбинске везе	36
Како се понашамо у породичном дому	38
Шта нам је неопходно, а шта није	40
Правила понашања	42
Које празнике славимо	44
Допуни знање	46
Провера.....	47
Научили смо.....	48

БРИНЕМ О СВОМ ЗДРАВЉУ	49
Шта је правилна исхрана.....	50
Шта постижемо вежбањем	52
Боље спречити него лечити.....	53
Треба знати како себе чувати	54
Допуни знање	56
Провера.....	57
Научили смо.....	58

ЉУДИ РАДЕ И СТВАРАЈУ	59
Занимања.....	60
По чему разликујемо материјале.....	62
Шта и како штедимо	64
Допуни знање	66
Провера.....	67
Научили смо.....	68

РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	69
Жива и нежива природа	
Особине живих бића	70
Кућа живота	72
По чему се разликују биљке и животиње	74
Биљке	
Различити делови биљке – различите улоге.....	76
Како биљке разврставамо по изгледу стабла	78
Како разврставамо дрвенасте биљке.....	79
По чему се гајене биљке разликују од самониклих	80
Послови око гајених биљака током године.....	82
Допуни знање	84
Провера.....	85
Животиње	
Одлике животиња.....	86
Шта животињама помаже да преживе	88
Како животиње долазе на свет	90
Животиње разврставамо и по начину исхране	92
Које животиње су дивље, а које гајене	93
Значај биљака и животиња	94
Понашање у природи	
Како се понашамо у природи.....	96
Опрез је потребан и ван куће	98
Опасности од невремена.....	100
Допуни знање	102
Провера.....	103
Научили смо.....	104
РЕШЕЊА ПРОВЕРА	105

ОРИЈЕНТАЦИЈА И КРЕТАЊЕ У НАСЕЉУ

Када почиње
нови дан?

Како се
понашамо у
лифту?

Како се користи
часовник са
казаљкама?

Зашто постоје
знаци упозорења
у градском
превозу?

Зашто на
трансформатору треба
да идемо својом
десном страном?

Шта је календар?

Шта је долина,
а шта котлина?

По чему се разликују
село и град?

Шта олакшава
кретање кроз
насеље?

ОД ПОНОЋИ ДО ПОНОЋИ

време, дан,
обданица,
поноћ, сат,
минут

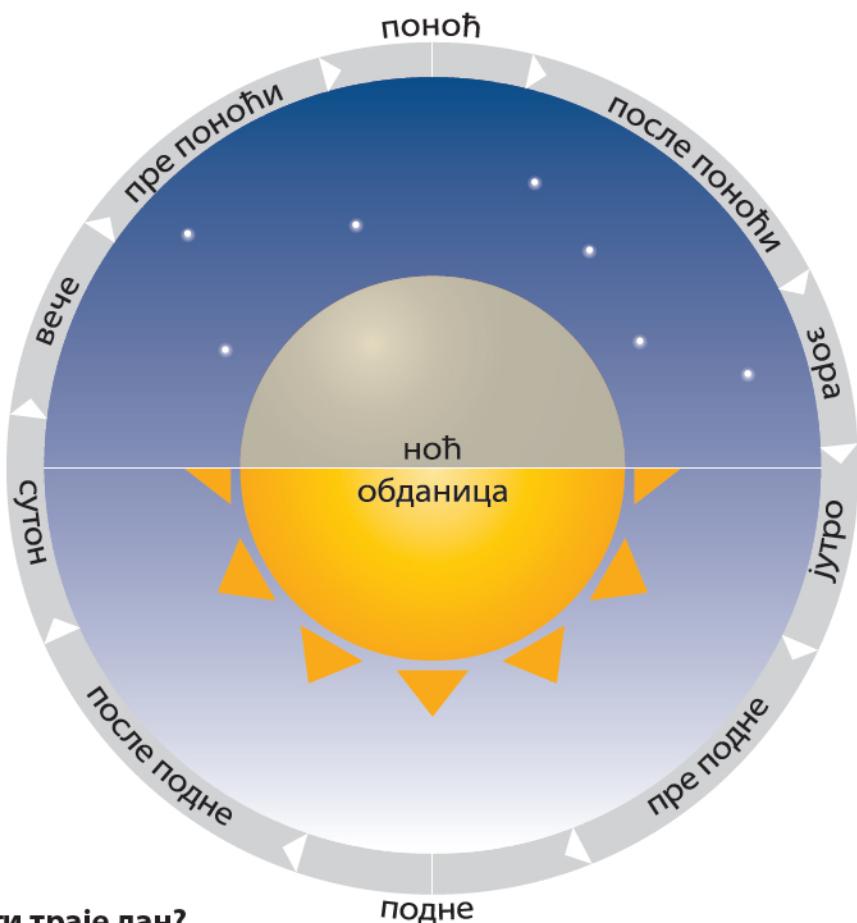
Кад почиње, а кад се завршава један дан?
Зашто почетак обданице није и почетак дана?
Како меримо време?
Како користимо часовник са казаљкама?

Време, у коме се све дешава, нема ни почетак ни крај. Оно непрестано протиче и немогуће га је зауставити.

У ком тренутку почиње нови дан?

Грешиш ако мислиш да нови дан почиње са изласком Сунца. Кад Сунце изађе, почиње обданица – светли део дана, а када зађе, наступа ноћ – тамни део дана. Нови дан почиње у тренутку кад у поноћ истекне претходни дан.

На графичком приказу дана уочи и запамти редослед делова ноћи и обданице.

Колико сати траје дан?

Дан траје од поноћи до поноћи. Време које протиче током дана меримо помоћу посебне справе, чији је назив часовник. Часовника има различитих облика и величина, али сви они показују колико је сати и минута тога дана протекло од поноћи.

Од поноћи до поноћи протекне 24 сата.

Један сат траје 60 минута.

Минут траје 60 секунди.

Пре педесет година сви ручни и кућни часовници имали су бројчаник са две или три казаљке. Данас се највише користе дигитални часовници, на чијем је екрану исписано колико је сати. Многи одговор на питање колико је сати налазе на екрану свог мобилног телефона.

??

Коришћење часовника са казаљкама је сложеније него читање дигиталних часовника.

Како користимо часовник са казаљкама?

На бројчанику часовника укруг су распоређени бројеви од 1 до 12.

Цртице између бројева означавају минуте.

Цртица која означава сваки пети минут у сату је мало тамније боје у односу на остале.

Мала казаљка показује сате. Она два пута током дана обиђе цео круг. Први пут га обилази од поноћи до поднева, а други пут од поднева до поноћи. Али ми зnamо који је део дана у току (пре подне или после подне) и то нам не смета у читању часовника.

Велика казаљка показује минуте. Кад је она на броју 12, онолико је сати колико показује мала казаљка. Чим се велика казаљка помери с броја 12 (а то се дешава већ после једног минута) починje да тече следећи сат.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 6.

Подсетник

Време, у коме се све дешава, непрестано протиче. **Дан траје од поноћи до поноћи.** Од поноћи до поноћи протекне **24 сата**. Један сат траје **60 минута**, а један минут **60 секунди**.

Часовник је справа која нам служи да сазнамо колико је у неком тренутку прошло сати и минута од поноћи.

ОД ДОЧЕКА ДО ДОЧЕКА НОВЕ ГОДИНЕ

месец,
година,
преступна
година

Кад почиње, а кад се завршава једна година?
Колико у једној години има месеци, колико седмица, а колико дана?

Прочитај и запамти за сваки месец:
– његов назив;
– његов редни број;
– колико дана у њему има.

новембар
11.
30

децембар
12.
31

октобар
10.
31

Нова година почиње 1. јануара,
у првој секунди после поноћи
31. децембра.

септембар
9.
30

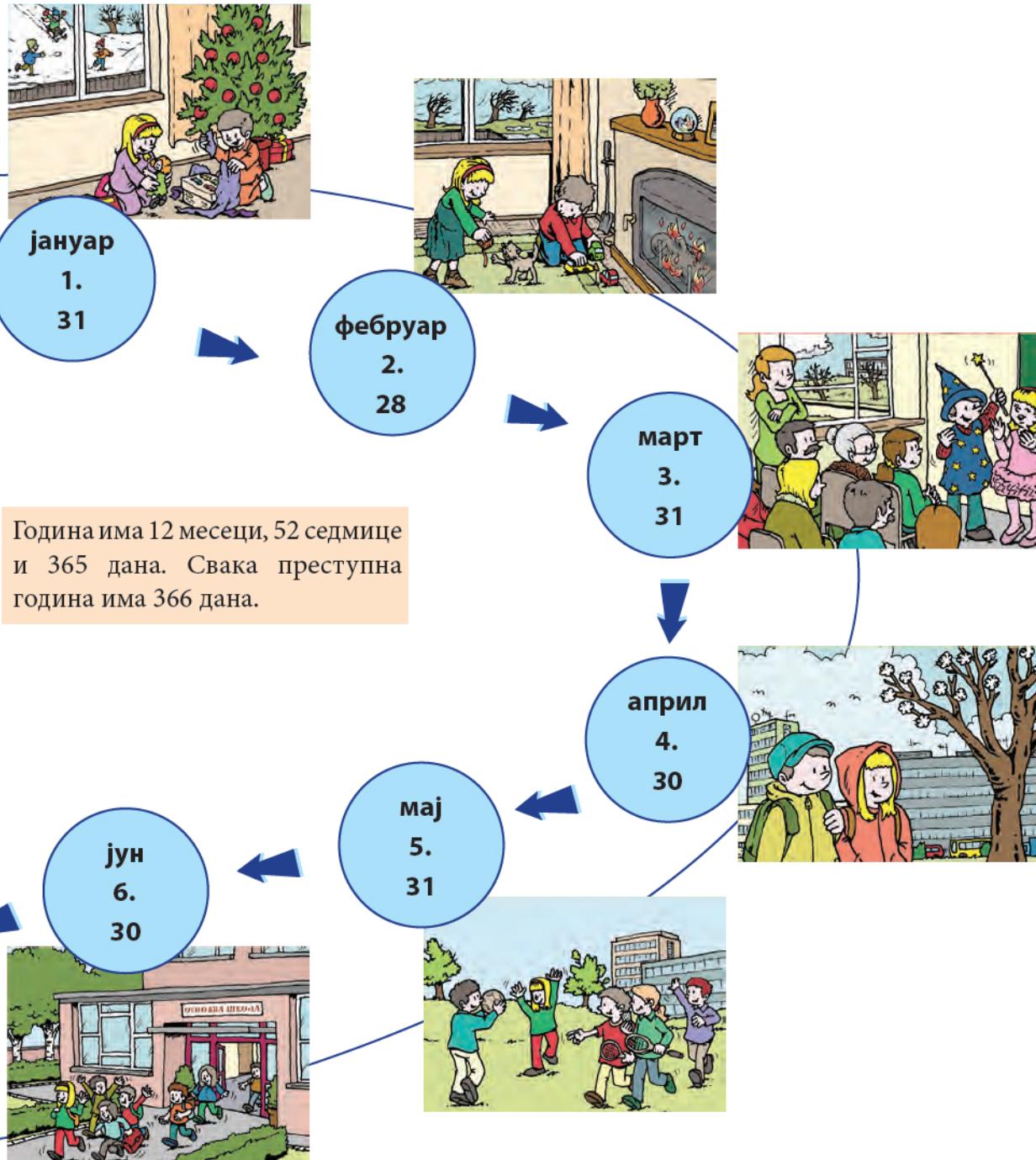

август
8.
31

јул
7.
31

Дани у години разврстани су на 12 месеци. Неки месеци имају 30 дана, а неки 31 дан. Месец фебруар траје 28 дана, али ако је година преступна месец фебруар траје 29 дана. Преступна је свака четврта година.

Подсетник

Свака година почиње 1. јануара, а завршава се у поноћ 31. децембра. Једна година траје 365 дана, осим преступне, која траје 366 дана. Дани у години разврстани су на 52 седмице и 12 месеци.

КАКО СЕ ОРИЈЕНТИШЕМО У ВРЕМЕНУ

календар, датум,
лента времена

Шта се сазнаје из календара?

Како се користи календар?

Како се записује и чита датум?

Шта је лента времена?

Шта је календар?

Календари служе за оријентацију у времену током одређене године. Неки календари имају страницу за сваки месец која се окрене или исцела пошто се заврши тај месец у години. Код неких календара су сви месеци дати у низу.

Како су у календару груписани дани, седмице и месеци?

Дани у календару груписани су по седмицама, а седмице по месецима.
Уместо назива дана у седмици, у реду или колони, дата су само почетна слова назива дана.

Назив месеца

СЕПТЕМБАР

Почетна слова	пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
назива дана у		1	2	3	4	5	6
седмици	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
Дани	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30				

У календару заокружи дане породичних празника.

2020

ЈАНУАР

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

АПРИЛ

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

ЈУЛ

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

ОКТОБАР

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

НОВЕМБАР

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

МАРТ

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

ЈУН

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

СЕПТЕМБАР

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

ДЕЦЕМБАР

пон	уто	сре	чет	пет	суб	нед
	1	2	3	4	5	
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Шта је датум?

У оријентацији у времену помаже нам и датум.

Из датума сазнајемо када се нешто догодило или када ће се догодити. Датум чине три групе бројева.

Месеци се могу писати и римским бројевима, а може се и уместо цифре написати назив месеца.

11. V 2000. 11. мај 2000.

Зашто је на плакату позоришне представе написан датум?

Распореди на ленти:

- идем у предшколско,
- идем у други разред.

Шта је лента времена?

Лента времена је средство које нам помаже да одредимо редослед догађаја у времену. На ленти је у односу на одређени догађај графички приказано шта се догодило пре, а шта после назначеног времена.

полазак у 1. разред

пре

после

Уради задатак
у *Радној свесци*
на страни 8.

Подсетник

У оријентацији у времену помажу нам: **календар**, **датум** и **лента времена**. У календару су сви дани у години разврстани по месецима. Помоћу датума сазнајемо којег дана, месеца и године се нешто догодило. Лента времена је графички приказ који нам омогућује да се оријентишимо у времену – да увидимо када се нешто догодило у односу на неки датум или догађај.

ОД ПРОЛЕЋА ДО ПРОЛЕЋА

годишња доба,
дугодневица,
краткодневица,
равнодневица

Када почињу, а када се завршавају пролеће, лето,
јесен и зима?

Колико сати траје најдужа, а колико најкраћа
обданица?

Како називамо дан у којем обданица и ноћ
подједнако дуго трају?

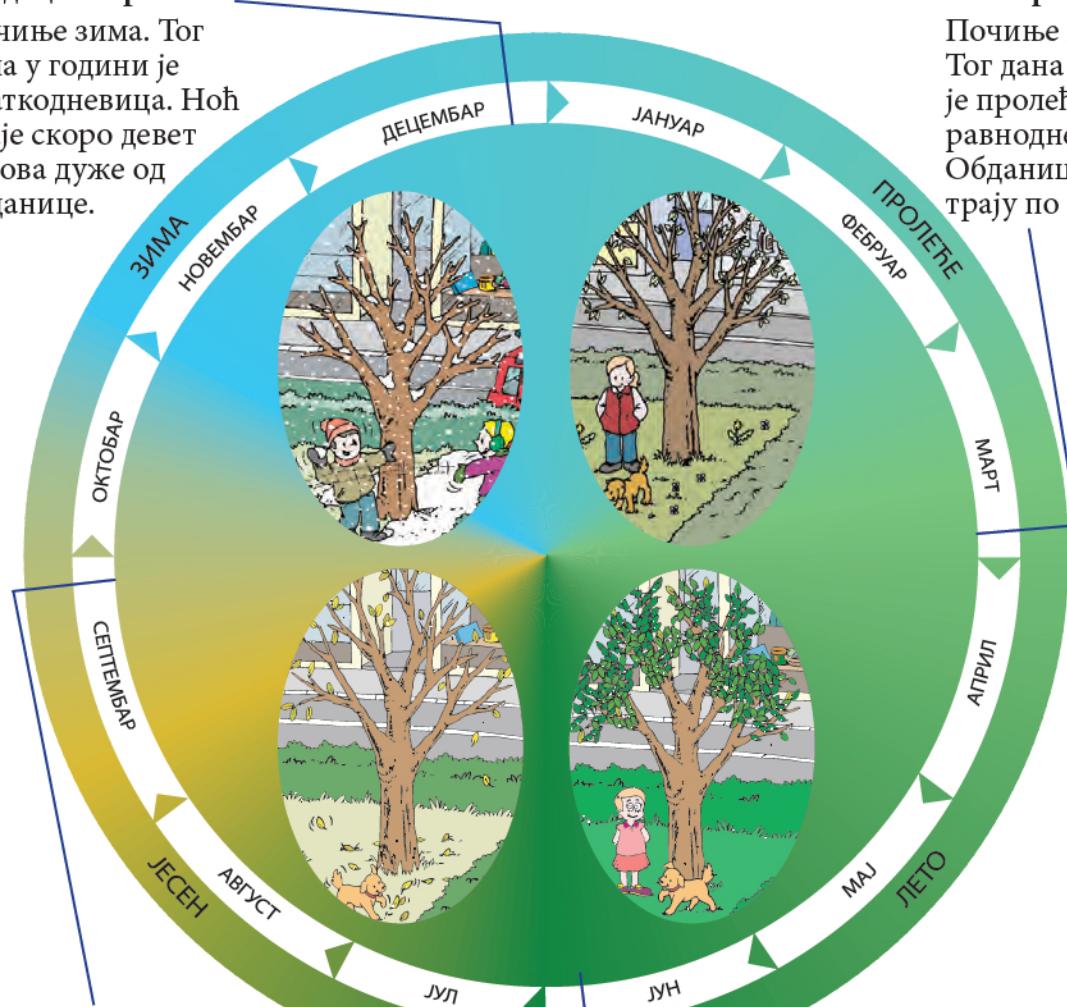
Датуми кад почиње пролеће (лето, јесен, зима) одређују се на основу дужине трајања обданице. Научници су утврдили да датуми смењивања годишњих доба могу да се померају за дан раније или дан касније.

Из графичког приказа сазнај и запамти:

- којег датума се смењују годишња доба;
- у којем месецу је равнодневица, у којем је дугодневица, а у којем краткодневица.

21. децембар

Почиње зима. Тог дана у години је краткодневица. Ноћ траје скоро девет часова дуже од обданице.

22. септембар

Почиње јесен. Тог дана у години је јесења равнодневица. Обданица и ноћ трају по 12 сати.

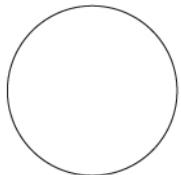
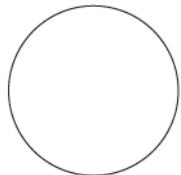
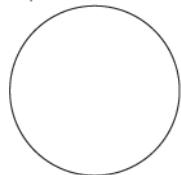
20. март

Почиње пролеће. Тог дана у години је пролећна равнодневица. Обданица и ноћ трају по 12 сати.

Краткодневица се може приказати и овако.

Прикажи и трајање обданице на дан кад је дугодневица и у дане кад је равнодневица.

20. март

21. јун

22. септембар

Поред дужине обданице годишња доба се разликују и по временским приликама. Током лета је највише сунчаних дана, а током зиме најмање. Лети је температура ваздуха у односу на остала годишња доба највиша. Мање је и кишних дана. Зими је током највећег броја дана хладно, а понекад пада и снег и дува хладан ветар.

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 12.

Подсетник

Пролеће почиње 20. марта, на дан када је прва равнодневица у години. Обданица и ноћ трају по 12 сати.

Лето почиње 21. јуна. Тога дана у години је дугодневица. Обданица траје скоро девет часова дуже од ноћи.

Јесен почиње 22. септембра, на дан када је друга равнодневица.

Зима почиње 21. децембра. Тога дана у години је краткодневица и ноћ траје скоро девет часова дуже од обданице.

ДОПУНИ ЗНАЊЕ

НАЗИВИ МЕСЕЦИ НЕКАДА

Некада давно за називе месеци у Србији нису коришћени називи који се данас користе. Стари називи за месеце у српском језику смишљени су према временским приликама или радовима људи у том месецу.

СРПСКИ ЈЕЗИК ДАНАС

јануар
фебруар
март
април
мај
јун
јул
август
септембар
октобар
новембар
децембар

СРПСКИ ЈЕЗИК НЕКАД

колоџег
сечко
дерикожа
лајкитрава
цветањ
трешњар
жетвар
гумник
гроздобер
шумопад
студен
коледар

ВРЕМЕНСКА ПРОГНОЗА

Изглед једне метеоролошке станице изнутра и споља.

Кад планирамо да идемо на излет или путовање пре свега нас занима какво ће време бити тамо где идемо. Понекад и одустанемо од планова ако сазнамо да ће време бити кишовито и ветровито. Данас је лако сазнати какво ће бити време јер се подаци о временским приликама више пута у току дана могу чути на радију и телевизији. Прогнозу какво ће време бити дају метеоролози. Они прибављају податке о температури ваздуха, облачности, падавинама, правцу и брзини ветра током свих 24 сата у дану.

ПРВИ САТОВИ

Први који су се пре три хиљаде година досетили како да мере време били су Египћани. Њихов часовник био је сунчани. Састојао се од штапа пободеног у земљу око којег су биле исписане бројке. Колико је сати показивала је сенка штапа зато што она током обданице мења свој положај – пада од бројке до бројке.

Ови сатови показивали су време само по сунчаном времену током обданице, па су се научници потрудили да направе сатове машине који по било којем времену и у сваком делу дана показују тачно време. Први такви сатови постављани су на куле и црквене торњеве. Они су и бројем удараца клатна о звону саопштавали колико је сати.

ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ

1. Колико сати траје дан?

2. Шта у датуму означавају следеће групе бројева: 25. 10. 2019?

3. На бројчанику нацртај казаљке у таквом положају да показују 10 часова и 15 минута.

4. Колико минута траје један школски час, а колико један сат?

5. Ако је данас петак, који дан је био прекјуче?

6. Ког датума у години ноћ најдуже траје?

7. Који месец у години има најмањи број дана?

8. Шта је лента времена?

Решења провери на страни 105.

ПО ЧЕМУ СЕ НАСЕЉА РАЗЛИКУЈУ

насеље, облици рељефа,
град, село

Шта је насеље?

Како делимо насеља по облику рељефа на којем се налазе?

Шта је котлина?

По чему се разликују села и градови?

Шта је насеље?

Насеља су места у којима људи заједно живе. Различита насеља имају различите називе. Осим породичних кућа и стамбених зграда, у насељима постоје путеви и други објекти (продавнице, школе, фабрике...) који су потребни становницима. Распоред стамбених зграда или кућа, изглед улица, као и послови којима се бави највећи број становника, зависе од облика рељефа на којем је насеље подигнуто.

Шта чини рељеф?

Рељеф чине узвишења, удубљења и равнице на којима се насеље налази.

Равница је пространа, равна или благо заталасана територија.

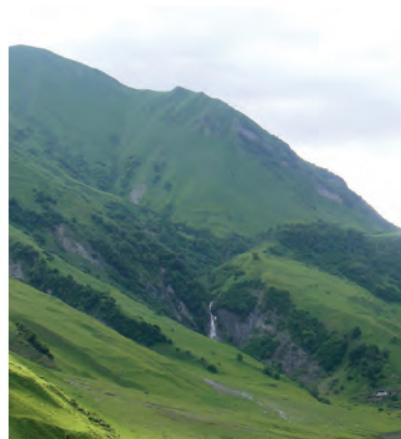
Котлина је удубљење у рељефу. Дно котлине је заравњено и окружено узвишењима (брдима и планинама).

Долина је издужено и вијугаво удубљење у рељефу дуж обале велике реке.

Брда су нижа, а планине виша узвишења.

Равница

Планина

Долина

Како делимо насеља по облику рељефа на којем се налазе?

Насеља подигнута у равници, котлини и долини река по облику рељефа су равничарска. Насеља на брдима и планинама су планинска.

Распоред кућа за становање, као и других објеката, није исти у равничарским и планинским насељима.

Зграде за становање у збијеним равничарским насељима подигнуте су у низу, једне до других.

Породична домаћинства која се налазе на брдовитом терену удаљена су једна од других.

По чему се разликују сеоска и градска насеља?

Село и град су различити типови насеља.

У градском насељу живи већи број становника него у сеоском. Зато је у градовима и више стамбених зграда, продавница, школа, уређених улица, паркова, тргова...

Највећи број становника сеоских насеља живи у породичним кућама око којих су сеоска домаћинства. Сеоска и градска насеља разликују се и по пословима којима се баве њихови становници.

Више о пословима становника села сазнаћеш на стр. 82 и 83.

Напиши назив насеља у којем живиш.

Да ли је насеље у којем живиш село или град?

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 14.

Подсетник

Насеље су места у којима људи заједно живе. Свако насеље има свој назив и територију на којој је подигнуто. Изглед насеља зависи од облика рељефа. Рељеф чине равнице, узвишења (брда и планине) и удубљења (котлине и долине). По облику рељефа разликујемо равничарска и планинска насеља. Разликујемо два типа насеља: село и град. Разликујемо их по по пословима којима се претежно баве њихови становници, броју становника, величини и изгледу зграда и саобраћајница.

ВОДЕ У НАСЕЉУ И ОКОЛИНИ

река, поток, језеро,
бара, извор, ушће,
обала

Зашто се насеља подижу поред воде?

Како разврставамо воде?

По чему се поток и река разликују?

Шта је извор, а шта ушће?

Да ли језеро има десну и леву обалу?

Вода је људима потребна за пиће, наводњавање поља, појење животиња, за прање, чишћење... Зато је највећи број насеља подигнут поред река или језера.

Како разврставамо воде?

Које воде су текуће, а које стајаће?

ТЕКУЋЕ ВОДЕ ИМАЈУ:

- извор или место од којег почиње њихов ток
- корито (удубљење у земљи) којим теку
- ушће
- леву и десну обалу

СТАЈАЋЕ ВОДЕ ИМАЈУ:

- удубљење (базен) у којем је вода
- обалу

Шта је извор, а шта ушће текуће воде?

Извор је место на којем вода избија из земље и наставља да тече својим коритом.

Ушће је место на којем се поток или река улива у другу текућу или стајаћу воду.

Дужина корита реке Година, која извире у месту Перућац, је 365 метара. Размисли зашто је ова река названа Година.

По чему се разликују поток и река?

Поток и реку разликујемо по ширини и дубини корита. Корито реке је шире и дубље од корита којим тече поток.

По чему се разликују бара и језеро?

Базен језера је дубљи од базена баре.

Вода баре је мутнија и мање прозирна од воде језера.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 16.

Подсетник

Разликујемо текуће и стајаће воде. Стаяће воде су језеро и бара, а текуће поток и река. Извор текуће воде је место на којем вода избија из земље, а ушће – место на којем се она улива у другу текућу или стајаћу воду. Да ли је нека текућа вода поток или река разликујемо по ширини и дубини корита. Корито потока уже је и плиће од корита којим тече река. Вода баре је мутнија од воде језера и поред тога што је њен базен плићи.

КАКО СЕ КРЕЋЕМО КРОЗ НАСЕЉЕ

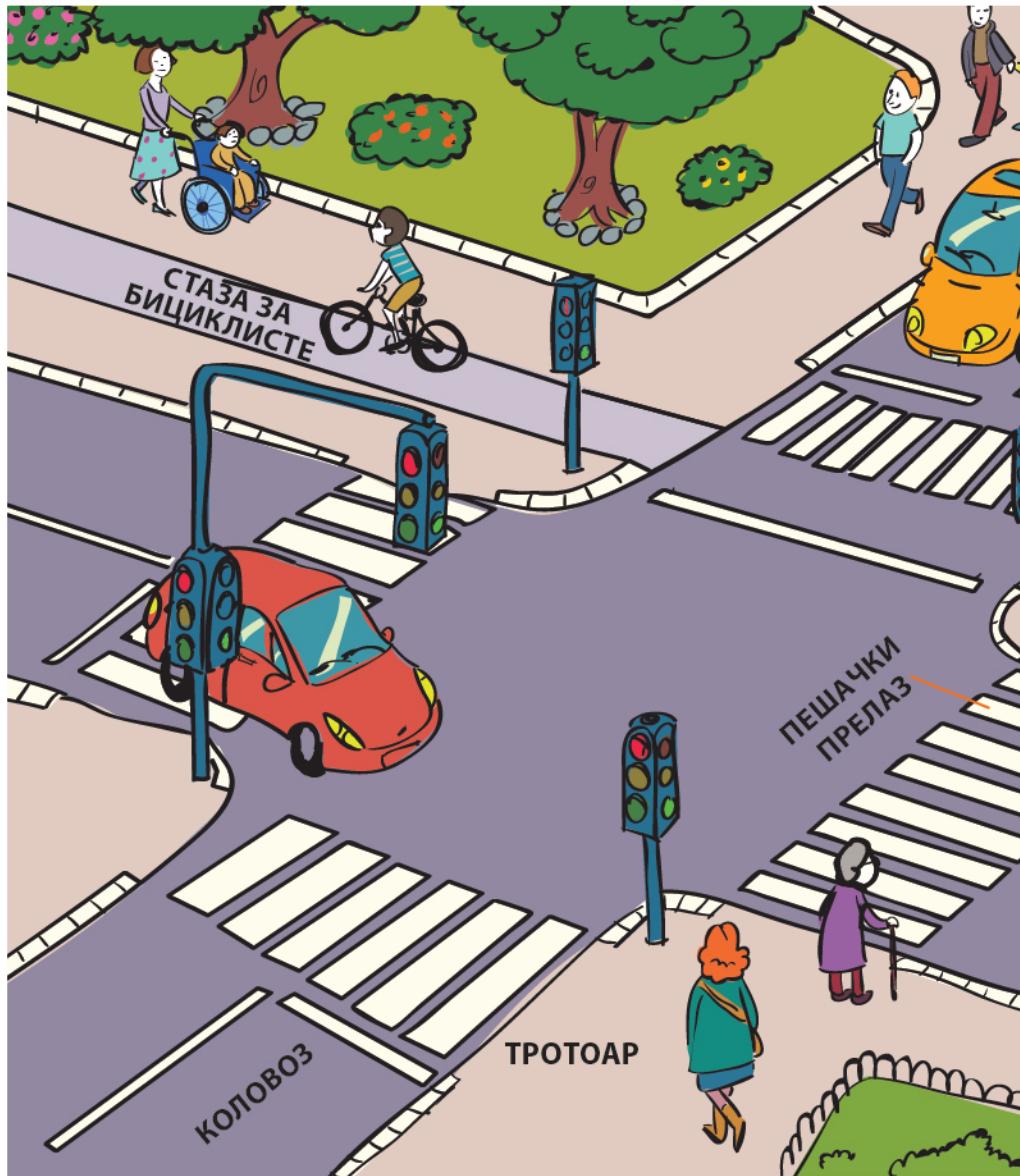
улица, пут,
коловоз, тротоар,
бициклистичка
стаза, знаци на
путу

Којим делом улице се крећу пешаци, а којим возила?
Којом страном тротоара треба да идемо?
Како треба да прелазимо улицу и пут на којима није
означен пешачки прелаз?

Које делове улице разликујемо?

Уочи на илустрацији.

Којом страном се крећемо?

За сва кретања пешака у насељу важи правило десне стране. Безбедније се крећемо ако га поштујемо. Правило десне стране препоручује да се пешаци на тротоару и пешачком прелазу увек крећу својом десном страном.

Опред, молим!

Да бисмо се безбедно кретали кроз насеље, треба да знамо и шта значе саобраћајни знаци намењени пешацима.

Стаза намењена само
пешацима

Стаза с делом
намењеним за кретање
бициклиста и делом за
кретање пешака

Стаза за
бициклисте

Кад и како прећи улицу без пешачког прелаза?

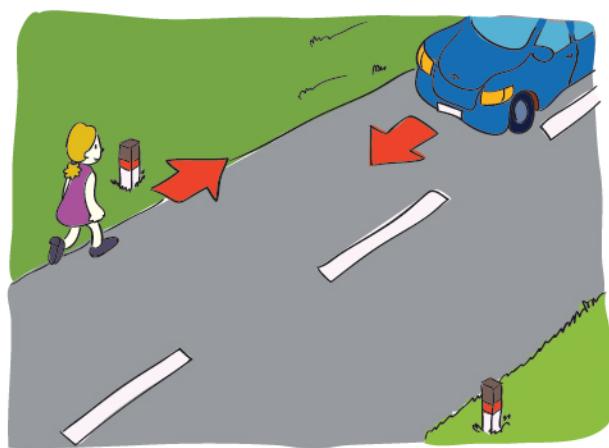
Посебно треба бити опрезан приликом преласка улице и пута без пешачког прелаза. Никада не треба прелазити пут на месту које није прегледно.

Пре него што почнемо да прелазимо улицу треба пажљиво да гледамо да ли нам се неко возило приближава. Уколико нема возила можемо прећи улицу. Док прелазимо, гледамо у оном правцу из којег долазе возила.

Како се крећемо по путу без тротоара?

По путу без тротоара крећемо се крајњом левом страном пута тако да нам возила долазе у сусрет. Треба бити веома опрезан код преласка пута без тротоара. Пут прелазимо када уочимо да нема возила у близини. До половине пута гледамо у правцу одакле нам у сусрет долазе возила. Кад стигнемо до половине пута онда гледамо у правцу из којег нам, с те стране пута, долазе возила.

На деловима намењеним за кретање бициклиста забрањено је да се крећу пешаци. Зашто?

Уради задатак у Радној свесци на страни 18.

Подсетник

Коловоз је део улице којим се крећу возила. Тротоар је део улице намењен кретању пешака. Да би се безбедније кретали пешаци поштују **правило десне стране**.

Саобраћајни знаци пешацима служе да сазнају која су места безбедна за кретање, а која нису.

Улицу и пут без обележеног пешачког прелаза **прелазимо само на прегледним местима**. Док прелазимо, све време гледамо у правцу из којег долазе возила.

ИДЕМО У ГОСТЕ

адреса,
кућни број,
број стана

Позивам Вас
на прославу свог осмог рођендана
у суботу 20. фебруара 2016. године

Соња

Соња Павловић
Ресавска 42
Суботица

Шта је адреса становиња?

Како по кућном броју зnamо на којој страни улице је зграда?

Где почиње улица?

Како се понашамо у лифту?

Шта је адреса становиња?

Примио/ла си позивницу за рођендан. Поред података о датуму и времену одржавања прославе наведена је и адреса.

Који подаци се наводе у адреси?

Где се налазе табле с називом улице?

Табле с називом улице није тешко наћи. Налазе се на зградама подигнутим на местима где се улице укрштају.

Како се означавају зграде у насељу?

Зграде у насељима означавају се кућним бројем. Две зграде у једној улици не могу имати исти кућни број. Зграде с леве стране улице имају непарне бројеве, почев од броја 1. Зграде с десне стране улице имају парне бројеве. Која је страна улице лева, а која десна, одређује се у односу на почетак улице. Улица почиње у делу који је ближи центру насеља. Зграде које се налазе на тргу означене су редним бројевима – 1, 2, 3...

Размисли и одговори.

Налазиш се у Карађорђевој улици испред зграде с кућним бројем 7. Адреса коју тражиш је Карађорђева број 8. Шта треба да урадиш?

Зашто нам је потребно да знамо број улаза и спрат?

Стамбене зграде у градовима често имају пет и више спратова. Понекад имају и више улаза. Зато, кад некога тражимо, треба да знамо и на који улаз да уђемо, као и на којем је спрату стан у којем станује онај коме идемо у посету.

У неким стамбеним зградама постоји лифт.

Којих правила се треба придржавати током вожње лифтом?

Деца испод 12 година возе се лифтом у пратњи одраслих. Током вожње лифтом не смеју се отварати врата кабине. У лифту се не сме скакати и гурати. Ако лифт стане између спратова треба притиснути дугме **АЛАРМ** и сачекати помоћ. Онај ко има мобилни телефон може позвати неког од станара зграде или службу хитних интервенција.

ЛИФТ НИЈЕ ИГРАЧКА

ГРАДСКО СТАМБЕНО

Уколико имаш мање од 12 година најбоље је да се возиш лифтом уз пратњу родитеља или неког старијег.

...и да уколико имаш мобилни телефон код себе позваеш Службу хитне интервенције Градског стамбеног предузећа...

...или притисни дугме АЛАРМ и сачекај да дође стручна помоћ...

Биће најпажније да га покушаш ишта сам.

Ако имаш више од 30 кг, неки лифти не регистрирају да им неког улази и можете имати проблема. Веће сачекај неког старијег или иде пешаци.

У лифт смишаши понески електронску или било какву другу игру...

...и никако не покушавај да сам створиш врату лифта!

Сагађање у лифту? Лоша идеја!

Стрижи се, мајстори из Градског стамбеног су ка путу да ти помогну!

Баш неч у лифту? Лифт ће бити стриг судија!

Уколико лифтстане, зајважије је да не паничиш...

СЛУЖБА ХИТНИХ ИНТЕРВЕНЦИЈА
011/3950-300 доступна 0-24
011/3950-301

Подсетник

Адреса, поред имена и презимена, садржи: назив улице и кућни број, поштански број насеља, назив насеља, као и назив државе. Зграде у једној улици означене су различитим кућним бројем. Кућни бројеви на зградама с леве стране улице су непарни, а с десне стране улице су парни. Непарни и парни кућни бројеви ређају се у односу на почетак улице (део улице који је ближи центру насељеног места). Ради наше безбедности у лифту се придржавамо прописаних правила понашања.

КОЈЕ ВРСТЕ САОБРАЋАЈА КОРИСТИМО

саобраћај,
врсте саобраћаја,
саобраћајна средства

Које врсте саобраћаја разликујемо?
Која саобраћајна средства
користимо за превоз?
По чему разликујемо копнени,
водни и ваздушни саобраћај?

Шта је саобраћај?

Саобраћај је заједнички назив за превоз људи, робе и преношење вести и обавештења.
Разликујемо путнички, теретни и информациони саобраћај.

Врсте саобраћаја

Врсте путничког и теретног саобраћаја разликујемо по томе када се крећу саобраћајна средства: по тлу (копну), изнад тла (кроз ваздух) или по води.

ВРСТЕ САОБРАЋАЈА

КОПНЕНИ	ВОДНИ	ВАЗДУШНИ
Саобраћајна средства се крећу по тлу.	Саобраћајна средства плове по води или кроз воду.	Саобраћајна средства лете изнад тла кроз ваздух.

Прво возило за превоз путника у Београду био је трамвај. Пре 120 година трамвај су вукли коњи. Кретао се од Калемегдана до трга Славија. Деца висока до једног метра и војници плаћали су пола цене карте. Станица није било. Кад је неко желео да изађе само би махнуо руком кочијашу који би тада зауставио коње.

Разврстај превозна средства по врсти путничког саобраћаја.
У поља с називима врсте саобраћаја напиши бројеве испред назива одговарајућих превозних средстава.

1. аутобус

2. чамац

3. воз

4. путнички
авион

КОПНЕНИ	ВОДНИ	ВАЗДУШНИ

5. аутомобил

6. брод

7. хеликоптер

8. балон

9. мотор

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 19.

Подсетник

Разликујемо **копнени**, **водни** и **ваздушни** саобраћај. За сваку од врста саобраћаја људи су изумели одговарајућа саобраћајна средства. За копнени: аутобус, аутомобил, воз..., водни: глисер, чамац, брод. У ваздушном саобраћају користе се авиони различитих величина, хеликоптери, а за разгледање околине с висине и балони.

КАКО СЕ ТРЕБА ПОНАШАТИ У ПРЕВОЗУ

Како се треба понашати у градском превозу?

Приликом уласка у возило градског превоза треба сачекати да изађу путници који то желе. Ако има места, седнемо. Кад у возило уђе мама с бебом или неко старији, бака или дека, уступимо им место. Током вожње понашамо се у складу са знацима постављеним у возилу.

Шта нам поручују знаци у градском превозу?

Разгледај знаке у возилу. На линији поред сваког знака напиши шта се може десити ако се не придржавамо тог правила.

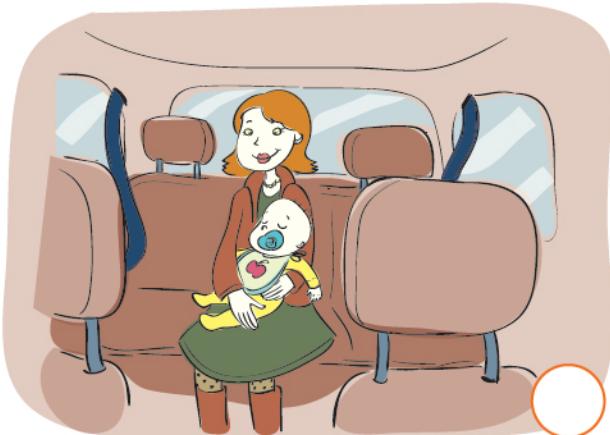
Понекад возачи и путници негодују кад виде да је неки путник у возило унео пса или мачку. Они нису у праву. Саобраћајни прописи дозвољавају превоз паса и мачака у торби. Само псима водичима слепих дозвољен је и ван торбе превоз возилима градског превоза.

У низу слика приказано је понашање деце током путовања. Разгледај их и уочи на којим сликама се деца понашају како треба, а на којима не.

Црвеном бојом обој кружић на слици на којој је приказана особа које у опасност доводи себе и друге.

Подсетник

У возилима градског саобраћаја се држимо за држаче, не наслањамо се на врата возила, не улазимо са сладоледом и уступамо место онима којима је оно потребно. Током вожње аутомобилом деца седе на задњем седишту везана појасом. Опасно је током вожње кроз прозор провлачiti главу или руке и ометати возача.

ШТА УТИЧЕ НА КРЕТАЊЕ

кретање,
облик тела,
подлога,
средина

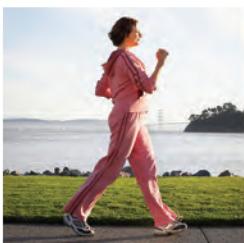
На који начин се крећемо по тлу, а на који кроз воду?

Да ли од подлоге зависи колико растојање прелази тело?

По чему уочавамо да се неко тело креће?

Тело се креће онда када мења место на коме се налази. Током кретања у простору оно увек прелази неко растојање. Начини кретања људи и животиња разликују се од начина кретања предмета.

Испод слика напиши начин на који се креће девојка, риба, скакавац и птица.

Да ли начин кретања тела зависи од средине?

На који начин се крећемо по тлу, а на који кроз воду?

На који начин се жабе крећу кроз воду, а на који начин по тлу?

Кроз ваздух се рода другачије креће него по тлу и кроз водену средину.

То значи да начин кретања тела зависи од средине.

На који начин се крећу тела облика лопте и коцке?

Тела облика лопте се котрљају, а коцке клизају.

Да ли се тела облика ваљка котрљају или клизају? _____

Од чега то зависи?

Начин кретања предмета зависи и од облика тела.

Да ли од облика тела зависи колико ће растојање прећи?

Постави коцку и лопту како је приказано на цртежу.

За овај оглед потребни су вам: коцка, лопта, дашчица и метар за мерење.

Гурни их истовремено помоћу дашчице.

Измери метром растојање од места са којег је лопта покренута до места на којем се зауставила.

Исто уради и за коцку.

Растојање које је током кретања прешла лопта је _____, а коцке _____.

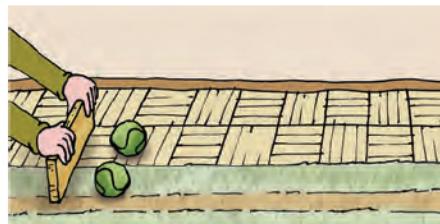
Предмети облика лопте на истој подлози прелазе дуже растојање од предмета облика коцке.

Да ли од подлоге по којој се креће зависи колико ће растојање прећи тело?

За овај оглед потребни су вам: тепих и две лопте исте величине, дашчица и метар за мерење.

Једну лопту стави на паркет,
а другу на тепих.

Гурни их истовремено помоћу дашчице.

Измери метром растојање које је прешла лопта по паркету. Исто уради и за лопту на тепиху.

Растојање које је прешла лопта по паркету је _____.

Растојање које је прешла лопта по тепиху је _____.

Која лопта је прешла дуже растојање? _____

Зашто?

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 20.

Подсетник

Тела током кретања мењају место на којем се налазе. Начини кретања зависе од средине, облика тела и подлоге. Тела облика лопте се котрљају, а коцке клизају. Предмети облика лопте на истој подлози прелазе дуже растојање од предмета облика коцке. На храпавој подлози предмети прелазе краћа растојања.

ДОПУНИ ЗНАЊЕ

КАКО СУ ПРЕВОЖЕНИ КАМЕНИ БЛОКОВИ ЗА ГРАДЊУ ПИРАМИДА?

Научници сматрају да су камени блокови за градњу пирамида током периода поплава превожени чамцима, а по тлу санкама које лако клизе по влажном тлу. По сувом тлу превожени су помоћу балвана.

КАКО СЕ НЕКАДА ПУТОВАЛО ВОДОМ

Лађе, којима је превожена роба и путници, некада су пловиле на једра и весла. Сплавовима је превожена дрвена грађа и дрво за огрев. За потребе речног саобраћаја коришћени су и чамци и једрењаци.

СЛИКЕ ИЗ РАВНИЧАРСКОГ НАСЕЉА

Разгледај како је сликарка из Ковачице Сузана Халупова приказала изглед кућа у равничарском насељу.

Сузана Халупова – Клизanje

ПРОВЕРА

ПОМОЋ ОСОБАМА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

Некадеца и одрасли крећу се у инвалидским колицима. За њих су изграђени посебни улази у школе, трговачке и спортске центре, позоришта...

За слабовиде пешаке у великим градовима постављени су семафори који звуком обавештавају кад треба прећи улицу.

ПУТОКАЗИ

У већим насељима на путоказима је стрелицама означено у ком правцу треба да идеш како би стигао/ла до трга, музеја, аутобуске станице...

ОПРЕЗ!

Овај знак те упозорава да вода није за пиће.

ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ

1. Облици рељефа су:

2. У табели попуни.

ВОДЕ

	текуће
бара	

3. По чему знамо да ли је нека вода река или језеро?

4. Да ли се ушће налази узводно или низводно од извора?

5. Којом страном тротоара треба да се крећу пешаци?

6. Напиши адресу школе у коју идеш.

7. На којој страни улице су кућни бројеви парни, а на којој непарни?

Решења провери на страни 105.

ОРИЈЕНТАЦИЈА И КРЕТАЊЕ У НАСЕЉУ

ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ

ДАН – траје од поноћи до поноћи, 24 сата.

САТ – траје 60 минута.

МИНУТ – траје 60 секунди.

ГОДИНА – почиње 1. јануара, а завршава се 31. децембра; траје 365 дана, 12 месеци или 52 седмице

МЕСЕЦ – неки трају 30, а неки 31 дан, фебруар траје 28 дана.

ГОДИШЊА ДОБА

Пролеће почиње **20. марта**.

Лето почиње **21. јуна**.

Јесен почиње **22. септембра**.

Зима почиње **21. децембра**.

ОРИЈЕНТАЦИЈА У НАСЕЉУ

Рељеф чине узвишења (брда, планине), удубљења (котлине, речне долине) и равнице.

НАСЕЉЕ (село и град) има своју територију и становнике.

По рељефу насеља се деле на равничарска и планинска.

Већина насеља је подигнута поред воде – **текуће** (река, поток) или **стајаће** воде (бара, језеро).

Зграде у којима становници насеља живе и раде налазе се на одређеној адреси.

Адреса садржи:

- име и презиме станара или назив радне организације;
- назив улице и кућни број;
- поштански број и назив насеља;
- назив државе.

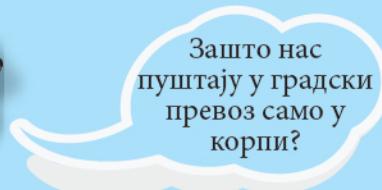
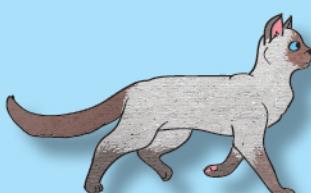
САОБРАЋАЈ И БЕЗБЕДНО ПОНАШАЊЕ

Део улице намењен пешацима је **тротоар**, а део намењен возилима **коват**.

Пешаци се брже и безбедније крећу кад иду својом десном страном. Улицу и пут прелазимо на пешачком прелазу, а ако њега нема на прегледним местима када нема возила у близини. Безбедније је кретати се по равној и правој подлози. Током вожње поштујемо прописе.

Према средини кроз коју се саобраћајна средства крећу, разликујемо **копнени, водни и ваздушни саобраћај**.

За сваку од врста саобраћаја људи су изумели више различитих саобраћајних средстава. Тела током кретања мењају место на којем се налазе. Начини кретања зависе од средине, облика тела и подлоге. Дуже растојање прелазе тела облика лопте која се котрљају. Краће растојање прелазе тела облика коцке која се клизају.

ЖИВИМО ЗАЈЕДНО

Које рођаке имам
с мајчине, а које с
очеве стране?

Како бирамо
секцију у
коју ћемо се
учланити?

Како се
понашамо док
се пева химна?

Како треба да
се понашамо у
школи?

Чији сам потомак?

РОДБИНСКЕ ВЕЗЕ

породица, родбина,
предак, потомак

Шта ми је мамин, а шта татин брат?
Коју рођаку зовем стрина, а коју ујна?
Ко је коме предак, а ко коме потомак?

Ко чини ужу, а ко ширу породицу?

Ужу породицу чине родитељи и деца. Родитељи, деца и бабе и деде које имамо с мајчине и очеве стране чине нашу ширу породицу.

Из разговора Мише с мајком сазнај шта су чланови шире породице теби, а шта си ти њима.

Миша: Рекла нам учитељица да питамо родитеље које рођаке имамо и шта смо ми њима.

Мама: Са моје стране, поред мојих родитеља који су теби баба и деда, имаш мог брата и моју сестру.

Миша: Имам и очеве родитеље. И они су ми баба и деда. Али не знам шта ми је твоја сестра, а шта твој брат?

Мама: Моја сестра ти је тетка, а брат ујак.

Миша: А шта сам ја њима? Ти си им сестрић. Твоја сестра Маја им је сестричина.

Миша: Да ли нам је и татин брат ујак?

Мама: Није. Он вам је стриц!

Миша: А сестра и ја њему?

Мама: Ви сте му братанац и братаница.

Миша: Шта ми је онда татина сестра? Ја и њу зовем тетка!

Мама: И јесте ти тетка. Имате тетке и са моје и са татине стране.

Миша: И то ми је сва родбина?

Мама: Није. Мужеви тетака су вам тече. Ујакова жена вам је ујна, а стричева стрина.

Миша: Баш имам пуно родбине.

Ово су ваш
стриц и тата кад
су били деца.

А где су
стрина и брат
од стрица?

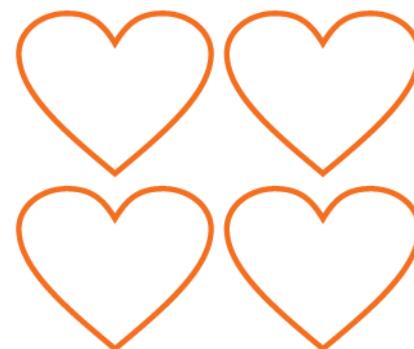
Да ли су баке и деке с мајчине и очеве стране једни другима рођаци?

Рођаци с мајчине и рођаци с очеве стране нису једни другима рођаци. Наша бака с очеве стране и бака с мајчине стране нису рођаке. Оне су једна другој прије (прија - пријатељица). Деда с очеве стране пријатељем назива деду свог унука с мајчине стране.

Шта си ти баки и деки?

Напиши у имена својих бака и дека.

Ко је коме у породици предак, а ко коме потомак?

Ми смо потомци наших родитеља. Потомци смо и наших баба и деда, као и њихових родитеља (наших прадеда и прабаба). Они су наши преци.

Да ли су нашим родитељима наше бабе и деде преци или потомци? _____

Који рођаци ти могу бити и преци?

Подвучи само оне рођаке који су ти и преци.

деда

син

брат

стриц

отац

баба

Ко може бити потомак?

Подвлачењем означи тачне одговоре.

мајка

ћерка

брат

унук

син

теча

ујак

унука

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 22.

Подсетник

Ужа и шира породица се разликују по броју чланова. Ужу чине родитељи и деца. Ширу породицу чине родитељи, деца и бабе и деде с мајчине и очеве стране. Мајчин брат нам је **ујак**, а очев **стриц**. Татина и мамина сестра нам је **тетка**. Деца су **потомци** својих родитеља. Унуци су потомци и својих баба и деда.

КАКО СЕ ПОНАШАМО У ПОРОДИЧНОМ ДОМУ

правила
понашања

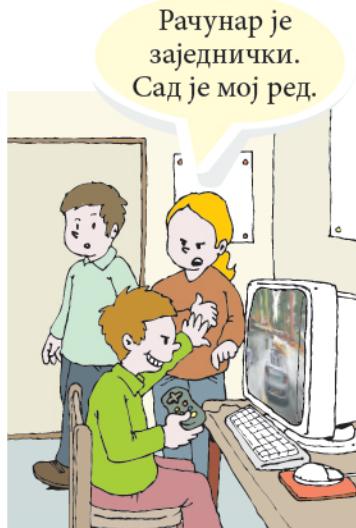
Зашто долази до свађе?

Како се треба понашати према брату и сестри?

Неки родитељи имају само једно дете, а неки имају више деце. Браћа и сестре се узајамно воле и помажу једни другима. Али дешава се и да се посвађају. Разлог свађе најчешће је непоштовање договора или узимање ствари без питања.

Како се понашамо према браћи и сестрама?

Прочитај причу по сликама.

Зашто је отац изнео рачунар?

Прочитај како се неке сестре и нека браћа понашају једни према другима.

Напиши да ли се тако треба или не треба понашати.

Милица се руга Ани што је испрљала мајицу док је јела.

• Маја даје брату пола чоколаде коју је добила.

Петар не зна да реши задатак, па му сестра Ива помаже.

• Павле неће да позајми брату телефон да позове друга.

Сима теши брата што је пао и поцепао панталоне.

• Мара тера млађег брата да узме новац из маминог новчаника.

Златно правило

Не радимо другоме оно што не бисмо желели да нама неко уради.

Како се треба понашати кад у посету дођу гости?

Чланови шире породице се узајамно воле, помажу и посећују једни друге.

Од тога како се и ти понашаши зависи да ли ће гостима бити пријатно.

У на slikama смајлијима или прикажи како се у приказаној ситуацији осећају гости.

Подсетник

Чланови породице се узајамно воле, помажу једни другима у невољи и радују се успесима сваког члана породице. Али понекад се деси и да се посвађају, јер неко уради нешто што другом смета. Мање ће свађе бити ако свако поштује следеће правило: **не радимо другоме оно што не бисмо желели да нама неко уради.**

ШТА НАМ ЈЕ НЕОПХОДНО, А ШТА НИЈЕ

потребе,
 жеље

Које потребе имамо?

Да ли желимо само оно што нам је потребно?

Свима су нам за живот неопходни вода, храна и сан. Потребно је и да имамо кров над главом, одговарајућу одећу и обућу, као и да се лечимо ако се разболимо. За те потребе кажемо да су наше основне потребе.

Свима, а посебно деци, потребно је да имају оне који их воле, разумеју и штите.

Свој деци је важно да се осећају сигурно, да буду заштићена и стичу нова знања.

Деци је потребно и да имају брата или сестру.

Свој деци је неопходно да се играју и буду у друштву с вршњацима.

Да ли нам је неопходно све оно што желимо?

Различита деца имају различите жеље. Нека деца не претерују са жељама. Желе оно што могу да добију. Али има и оних који претерују и траже да добију и оно што им не треба. Ако родитељи одбију да ти нешто купе, не треба да се ружно понашаши и лътиши. Размисли да ли твој живот зависи од испуњења те жеље.

Да ли отац треба да испуни синовљеву жељу?

Зашто?

Хрчак не може.
У стану имамо
мачку.

Да ли мајка треба да испуни ћеркину жељу?

Зашто?

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 24.

Подсетник

Свима су нам за живот **неопходни** вода, храна и сан. Без тога не можемо да живимо. Потребни су нам и одећа, обућа, лекови ако се разболимо. Редовно треба да контролишемо здравље и примамо вакцине. У жељама треба бити умерен.

ПРАВИЛА ПОНАШАЊА

школска заједница,
одељенска правила,
секције, спортски клуб,
културно-уметничко
друштво

Којих правила се придржавам?

Како да изаберем секцију?

Како се постаје члан спортског клуба
или културно-уметничког друштва?

С поласком у први разред постао/ла си члан школске заједнице. Њу чине сви ученици и запослени у школи коју похађаш.

Заједница ученика с којима идеш у исто одељење и учитеља који ти предају јесте одељенска заједница.

Означи са + правила по којима се понашаш у одељенској заједници.

Пажљиво слушам.

Не ометам друге
ученике.

Користим речи:
извини, хвала,
изволи, молим.

Чувам своје, туђе и
школске ствари.

ОДЕЉЕНСКА
ПРАВИЛА

Не узимам ништа
туђе без питања.

Не врећам, не
оговарам и никоме
не претим.

Проблеме решавам
разговором.

Помажем колико
могу.

У већини школа постоји библиотека. Твоје је право да будеш члан библиотеке и позајмљујеш књиге за читање.

Напиши које су твоје обавезе као члана библиотеке?

Како да одаберемо секцију у школи?

Сваки ученик има право да се учлани у секцију која га занима и за коју има талента. Али таленат није једино што је потребно. Потребно је и много труда. Зато, пре него што се учланимо у неку секцију, треба да размислимо да ли смо спремни да слободно време проводимо на пробама, вежбама, тренинзима.

Прочитај како се чланови различитих секција понекад понашају.
Подвуци имена оних који се понашају како треба. Напиши како би требало да се понашају они чија имена ниси подвукла (подвукла)

Светлана честита Ани што је добила улогу у представи.

Ана и Мира се договорају да се заједно упишу на фолклор.

Петар тешти Илију што није стигао први на циљ.

Павле је лјут, јер његов цртеж није одабран за конкурс.

Сима захтева од тате да га поред ватерпола упише и на карате.

Мара жели да игра фудбал, а брат јој се смеје.

У многим насељима постоје културно-уметничка друштва. У њих се, уз одобрење родитеља, могу учланити и деца која желе да науче да играју народне игре, певају, глуме...

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 25.

Подсетник

Школску заједницу чине сви ученици и запослени у школи. Чланови одељенске заједнице су ученици једног одељења и учитељи који им предају. Сви они треба да поштују договорена правила понашања. Секције бирајмо према интересовањима и таленту.

КОЈЕ ПРАЗНИКЕ СЛАВИМО

Божић, Ускрс,
Дан државности,
1. мај – Дан рада

Ког датума Божић славе хришћани православци, а ког католици?

Зашто се слави Дан државности?

Како се код нас најчешће прославља 1. мај – Дан рада?

Током године славимо различите празнике. Неки празници су породични (рођендан чланова породице и породична слава), а неки школски (Свети Сава и Дан школе). Насеља такође имају своје празнике, а пригодно се обележава и Дан државности Републике Србије.

Поред своје породичне славе, православни хришћани у Републици Србији 7. јануара славе Божић. У априлу славе Ускрс.

Ове празнике славе и хришћани католици, али они Божић славе 25. децембра.

Божић је по веровању хришћана дан када је рођен Исус Христос.

Напиши ког датума се у твојој породици слави Божић.

Ускрс је за хришћане највећи празник. Ускрс се најчешће слави у априлу.

Ког датума се у твојој породици ове године слави Ускрс?

Највећи празник муслимана је Рамазан. Тога дана становници муслиманске вере даривају своју децу и рођаке, а за сиромашне суседе, без обзира на то које су вере, спремају богату трпезу.

Сви становници наше земље, осим Нове године, славе Дан државности и Дан рада – Први мај. Ти дани су нерадни.

Дан државности Републике Србије је 15. фебруар. На тај дан је 1804. године почeo Први српски устанак.

На школи и зградама у којима људи раде на Дан државности вијори се застава с грбом Србије. Организују се и свечани скупови с културно-уметничким програмом. Застава, грб и химна Боже правде су симболи наше државе.

Уочи и напиши по чему препознајеш грб Републике Србије.

Химна се слуша стојећи. После извођења химне се не тапаше.

Приликом проглашења победника на великим спортским такмичењима слушамо химну државе чији су спортисти победили.

Како прослављамо 1. мај?

Први мај је Дан рада.

Као нерадни дан 1. мај се слави у многим земљама у свету.

Код нас је обичај да се у зору 1. маја породично иде на излет и у природи проведе читав дан.

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 26.

Подсетник

Неки празници су породични (рођендани, слава), док неке празнике слави велики број становника Србије – **Нову годину, Божић, Ускрс**. У Србији се 15. фебруара слави **Дан државности**, а **Дан рада** се слави 1. маја. Застава, грб и химна Боже правде су симболи Републике Србије.

ДОПУНИ ЗНАЊЕ

НАЗИВИ ЗА ПРЕТКЕ

Ретко ко зна назив за прадединог чукунделу или за чукунбабину бабу. Ево прилике да их сазнаш.

НАЗИВИ ПРЕДАКА МУШКОГ ПОЛА

1. отац
2. деда
3. прадеда
4. чукундела
5. наврндела
6. курђел
7. аскурђел
8. курђуп
9. курлебало
10. сукурдов
11. сурдепач

НАЗИВИ ПРЕДАКА ЖЕНСКОГ ПОЛА

1. мајка
2. баба
3. прабаба
4. чукунбаба
5. наврнбаба
6. курђела
7. аскурђела
8. курђупа
9. курлебала
10. сукурдова
11. сурдепача

УЧЕСТВОВАЊЕ У ЗАЈЕДНИЧКИМ АКЦИЈАМА

Једна од акција у којој учествују бројне школске заједнице јесте акција сакупљања поклопца од пластике. Многе школе су већ од новца које су добиле купиле колица за оне који не могу самостално да се крећу.

ПОСЛОВИЦЕ

Сложна браћа нове дворе граде, а несложна и старе разграде.

Кад један неће никад се двојица завадити не могу.

Никад нemoј заборавити како ти је кад те неко увреди, па нећеш ни друге врећати.

ПРОВЕРА

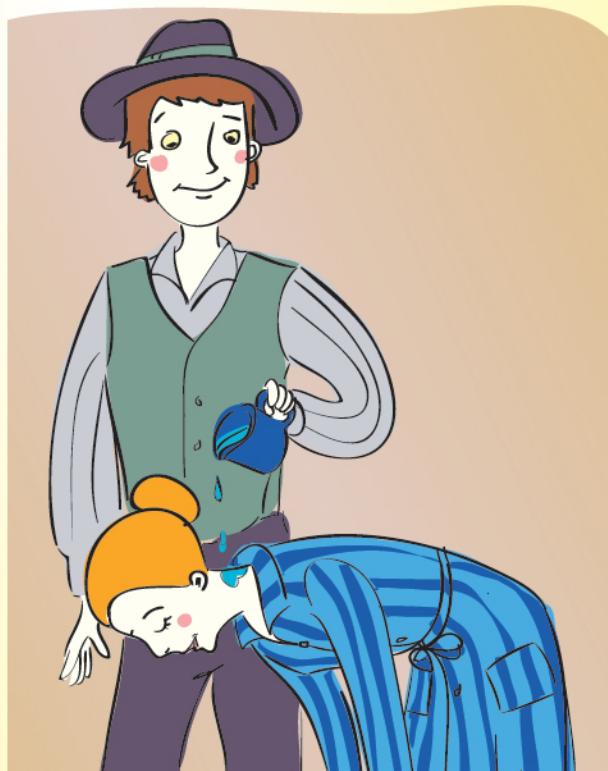
ЖИВИМО ЗАЈЕДНО

ЋАЧКА ЗАКЛЕТВА ИЗ 1914. ГОДИНЕ

Заклињем се да нећу уништавати дрвеће, ни газији и цвеће. Обећавам да нећу јељувати на Јоду школи и у кући ни на Јуђу. Дајем реч да нећу квасити ограђе ни наносити квара грађевинама. Никада нећу бацаји харшије или ма какво ђубре по улицама. Бићу увек учитељ. Штитићу љубите, браните ју својину онако како бих желео да други бране моју. Обећавам да ћу бити искрен и честити грађанин.

ВОДЕНИ ПОНДЕЉАК

Осим обичаја фарбања јаја за Ускрс, Буњевци, другог дана овог празника, имају и обичај који се назива Водени понедељак. Тог дана младићи посећују девојке које им се допадају и поливају их водом. Девојке, пошто се пресвку, мокру одећу изнесу у двориште да се суши. По томе колико се хаљина суши види се која је девојка имала највише удварача.

1. Да ли су татини и мамини родитељи једни другима рођаци?

2. Шта је теби очев брат?

3. Да ли су родитељи обавезни да деци купују све што она пожеле?

4. Подвлачењем означи обавезе које имају и наставници и ученици.

Долазе у школу на време.

Не разговарају мобилним телефоном за време часова.

Ужинају у пекари.

Пажљиво слушају једни друге.

Поправљају прозоре.

5. Шта капитен тима треба да уради после изгубљене утакмице?

Означи тачан одговор знаком +. Треба да:

- честита судији;
- честита капитену победничке екипе;
- наљути се на играче свог тима.

6. Напиши ког датума се прослављају Дан државности и Свети Сава?

Дан државности

Свети Сава

7. Које су обавезе члана школске библиотеке?

Решења провери на страни 105.

НАУЧИЛИ СМО

ЖИВИМО ЗАЈЕДНО

ГРУПА ЧИЈИ САМ ЧЛАН	У ГРУПИ САМ	ПРАВИЛА ПОНАШАЊА	ПРАЗНИЦИ
Породица: родитељи и деца	син/ћерка	<p>Обавеза родитеља је да деци обезбеде оно што им је потребно за живот.</p> <p>Уважавам туђе потребе и права.</p> <p>Испуњавам обавезе.</p> <p>Не радим другоме оно што не желим да мени неко ради.</p> <p>Не тражим да ми се свака жеља испуни.</p>	<p>рођендани чланова породице, Нова година, породична слава, Божић,</p> <p>Ускрс,</p> <p>Дан државности, Први мај</p>
Шира породица: рођаци с мајчине и с очеве стране	унук/унука сестрић/ сестричина братањац/ братаница потомак/ потомкиња...	<p>Уважавам туђе потребе и права.</p> <p>Не радим другоме оно што не желим да мени неко ради.</p>	<p>рођендани чланова породице, Нова година, породична слава, Божић,</p> <p>Ускрс,</p> <p>Дан државности, Први мај</p>
Школска заједница: сви ученици и запослени у школи Одељенска заједница: сви ученици из одељења и учитељи	члан	<p>Испуњавам обавезе.</p> <p>Уважавам потребе и права свих чланова.</p> <p>Не радим другоме оно што не желим да мени неко ради.</p>	<p>Свети Сава</p> <p>Дан школе</p> <p>Дан државности</p> <p>Први мај</p>
Школска библиотека изабрана секција	члан	<p>Испуњавам обавезе.</p> <p>Уважавам потребе и права свих чланова.</p> <p>Не радим другоме оно што не желим да мени неко ради.</p>	<p>Свети Сава</p> <p>Дан школе</p> <p>Дан државности</p> <p>Први мај</p>
Спортски клуб или културно- уметничко друштво	члан	<p>Испуњавам обавезе.</p> <p>Уважавам потребе и права свих чланова.</p> <p>Не радим другоме оно што не желим да мени неко ради.</p>	<p>Дан клуба или културно-уметничког друштва</p>

БРИНЕМ О СВОМ ЗДРАВЉУ

Зашто треба да једемо разноврсну храну?

Зашто примамо вакцине?

Зашто су кретање и бављење спортом добри за наше здравље?

Кад можемо, а када не ићи у посету оболелом другу или другарици?

Да ли треба да поправљамо млечне зубе?

ШТА ЈЕ ПРАВИЛНА ИСХРАНА

намирнице,
витамини,
правилна и
разноврсна
исхрана

Које групе хране разликујемо?

Зашто је важна разноврсна исхрана?

Колико оброка треба имати у току дана?

Као и животињама, и људима су неопходне вода и храна свакога дана. Стручњаци за правилну исхрану саветују да деца имају пет оброка дневно и да им исхрана буде разноврсна.

Зашто исхрана треба да буде разноврсна?

У свакој намирници нема баш свега онога што телу треба. У млеку има нечег чега нема у јабуци, парадајзу или хлебу. Исто важи и за месо. Зато треба да настојимо да свакога дана поједемо по нешто из сваке групе хране и попијемо бар осам чаши воде.

Које групе хране разликујемо?

Уочи на цртежу из које групе хране треба јести највише, а из које најмање намирница. Зашто не треба јести много слаткиша?

Разноврсном исхраном наше тело добија оно што му је потребно за раст и развој. Добија и витамине – састојке који помажу у борби против заразних клица и снагу која нам је потребна за игру и учење.

Откриј помоћу табеле шта због чега једемо.

ЈЕДЕМО

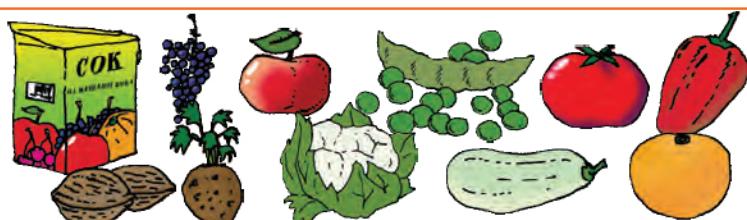
да растемо и развијамо се

да имамо снаге за игру и учење

да будемо отпорни према болестима

Важно је и где једемо

Стручњаци за исхрану саветују да доручак, ручак и вечеру једемо за столом и увек у исто време. Ужине можемо појести и напољу. Саветује се и да ради здравља и изгледа избегавамо пекаре и киоске такозване брзе хране. Наравно да понекад можемо појести неку погачицу или парче пице, али не свакога дана. За правилан раст и развој деце потребна је кувана храна, која се једе код куће.

Важно је и како једемо

Сваки залогај, пре него што га прогутамо, треба да је уситњен, сажвакан. Због недовољно сажвакане хране децу и одрасле може да заболи стомак. То значи да треба јести полако, да не треба брзати.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 28.

Подсетник

Правила исхране:

- свакога дана једемо умерено (ни премало ни превише), и бар по једну намирницу из сваке групе хране.
- попијемо најмање осам чаши воде током дана;
- једемо за столом у исто време;
- сваки залогај добро сажваћемо.

ШТА ПОСТИЖЕМО ВЕЖБАЊЕМ

правилно држање
тела,
вежбање,
спорт

Ко постиже добре резултате у спорту?

Који спорт чини да нам се тело складно развија?

За наше здравље је важно да нам тежина одговара висини. А важно је и да нам држање буде усправно, да не седимо и не ходамо повијени. Зато треба да што више слободног времена проводимо напољу и бавимо се неким спортом.

Који спортиви чине да нам се тело складно развија?

Они који се више крећу више брину о свом здрављу од оних који време проводе уз рачунар или испред телевизора.

За здравље је важно и да вежбамо. Бар десетак минута дневно, одмах пошто устанемо, треба да радимо вежбе за разгибавање. На часовима физичког и здравственог васпитања радимо и вежбе обликовања.

Они који се баве спортом знају колико је важно да редовно тренирају. Ко редовно тренира – постиже боље резултате.

Пливање је један од спортива који чини да се наше тело складно развија. Зато је важно да свако научи да плива.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 30.

Подсетник

За твоје здравље важно је да се доста крећеш, да се бавиш спортом и да што више времена проводиш играјући се напољу.

БОЉЕ СПРЕЧИТИ НЕГО ЛЕЧИТИ

заразне клице,
хигијена,
вакцина

Зашто је хигијена важна за здравље?

Да ли је вакцина лек?

Већ деца у вртићу знају да су вируси и бактерије заразне клице због којих оболевају и деца и одрасли. Оне се не могу видети голим оком, али их има свуда око нас.

Ко је наш први помагач у одбрани против заразних клица?

Одговор је свима здан – хигијена сваки дан. Не само руку, него и свих делова тела. Водити рачуна о хигијени значи и редовно мењати веш, одећу, постељину, чистити и проветравати обућу. Такође, у хигијену спада и воћење рачуна о чистоћи и свежини онога што једемо и пијемо, као и о чистоћи прибора за јело и просторија у којима боравимо.

Клице у наше тело могу продрети и кроз рану на кожи. Сваку рану одмах треба опрати водом и сапуном или испрати алкохолом.

Добро је.
Вакцинисан си
против тетануса.

Зашто примамо вакцине?

Лекар код којег идемо да бисмо контролисали здравље проверава у здравственом картону и да ли смо примили све вакцине. Вакцине нису лек. Добијамо их да се спрече неке болести: мале богиње, заушке, дечја парализа, тетанус...

Има грип.
Посете су
забрањене.

Зашто не идемо у посету оболелима од грипа?

Многе заразне болести, као на пример грип, преносе се ваздухом. Ако једно дете у разреду оболи од грипа, вероватно ће се ускоро још деце из разреда разболети. Са оболелима од грипа и других заразних болести не треба да будемо у истој просторији.

Подсетник

У борби против заразних клица највише помажу хигијена и вакцинација. Сваку рану треба опрати водом и сапуном или испрати алкохолом. Ако је рана дубока, нарочито ако је настала од неког зарђалог предмета, мора се примити вакцина против тетануса.

ТРЕБА ЗНАТИ КАКО СЕБЕ ЧУВАТИ

хигијена чула,
сан

Како чувамо чула?

Колико сати треба спавати?

Да ли треба поправљати млечне зубе?

Осим што треба редовно прати руке, неопходно је водити рачуна и о хигијени ушију, очију, уста...

Како чувамо наша чула?

ЧУЛО	НЕ ТРЕБА	ТРЕБА
чуло вида	<ul style="list-style-type: none">– додиривати очи прљавим рукама;– гледати директно у сунце	<ul style="list-style-type: none">– очи брисати чистом марамицом;– по потреби носити наочаре за сунце
чуло слуша	<ul style="list-style-type: none">– чистити ушни канал шналом, иглом, оловком;– слушати претерано гласну музику	<ul style="list-style-type: none">– редовно прати уши;– слушати умерено гласну музику
чуло укуса	<ul style="list-style-type: none">– пробати оно што не знамо шта је;– узимати у руке оно што има знак за опасност	<ul style="list-style-type: none">– пазити шта једемо и пијемо
чуло мириза	<ul style="list-style-type: none">– брисати нос рукавом;– чачкати нос прстом, оловком, кључем...	<ul style="list-style-type: none">– нос брисати чистом марамицом
чуло додира	<ul style="list-style-type: none">– дирати вреле предмете;– брисати рану марамицом;– боравити на јаком сунцу;– ништа стављати на опекотину	<ul style="list-style-type: none">– рану опрати водом и сапуном

За здравље је, осим хигијене, важно и редовно спавање. Деца која не спавају довољно пре се разболе од оне која спавају бар девет сати.

Зашто спаваш?

Играо сам
игрицу до
поноћи.

Како чувамо зube?

Бебе се рађају без зуба. Први зуби бебама почињу да расту око петог месеца живота. Око шесте године млечни зуби почињу да се клате и испадају. До дванаесте године све млечне зубе замене стални зуби.

Чим на збу, млечном или сталном, приметиш и најмању тачкицу, одмах тражи од родитеља да те одведу код зубара.

Шта са збом који се клати?

Пре него што испадну, млечни зуби се клате, померају се напред-назад, јер их стални зуби, који расту одоздо, гурају. Најчешће се сами толико расклате да безболно испадну. Ако се плашиш да не прогуташ зуб који се клати отиђи с неким од родитеља код зубара. Он зна како да такав зуб безболно извади.

Какву четкицу препоручују збари?

Збари препоручују употребу округлих четкица, јер њихов облик највише одговара облику збу. Округла четкица обавије цео збу иочисти га.

Здравље чувамо и тако што избегавамо опасности.

Много различитих опасности вреба у стану.

Размисли и напиши које предмете у стану деца не треба да дирају?

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 32.

Подсетник

Они који брину о свом здрављу воде рачуна о хигијени чула. На време иду на спавање и спавају најмање девет сати. Зубе редовно перу и по потреби их поправљају. Не играју се с опасним предметима и избегавају опасности.

ДОПУНИ ЗНАЊЕ

КОЈА ЈЕ НАМИРНИЦА БРОЈ 1

Победник у такмичењу намирница у важности за раст и развој јесте млеко. Поред тога што је богато витамином А, који је важан за зубе, и витамином D, који је потребан костима, млеко садржи и шећер (лактозу), који даје снагу.

ВИТАМИНСКА АБЕЦЕДА

Витамини су означени латиничним словима абецеде. Сваки витамин има своју улогу и налази се у одређеним намирницама. Сазнај шта може да се деси ако не једемо намирнице у којима има тог витамина.

Витамин	Где га има	Потребан је за	Недостатак овог витамина доводи до...
A	у шарагарепи, кајсијама, спанаћу, млеку, јајима, џигерици	вид, здраву кожу, јачину костију и зуба	успореног раста, проблема с видом
B	у поврћу, житним клицама, млеку, џигерици	снагу и издржљивост	проблема у кретању
C	у лимуну, поморанџи, паприци, парадајзу, першуну	отпорност организма	склоности ка оболевању
D	у јајима, сардинама, џигерици	развој костију	неправилног развоја костију
K	у салати, купусу, тиквицама, кељу, млеку	зарастање рана	цурења крви из носа, споријег зараствања рана

ПРОВЕРА

БРИГА О ЗДРАВЉУ

КОЈА ЈЕ НАЈПРЉАВИЈА СТВАР У КУЋИ?

Истраживања су показала да је најпрљавија ствар коју имамо у кући тастатура рачунара.

ЗАШТО ТРЕБА ЈЕСТИ РИБУ?

Они који једу рибу мисле добро свом мозгу. Научници су утврдили да у риби има фосфора, а познато је да он доприноси бољем памћењу.

ЗАШТО НЕКА ДЕЦА НОСЕ ПРОТЕЗУ?

Дешава се да стални зуби не израсту тако да сви буду у низу. Криви зуби се исправљају ношењем протезе.

1. Подвуци називе намирница које нам помажу да будемо отпорни према болестима.

лимун
чоколада
јабука
паприка
хлеб

2. Знаком + означи све што нам помаже у чувању здравља.

хигијена
разноврсна исхрана
играње игрица на рачунару
избегавање поврћа
боравак у природи
бављење спортом

3. Зашто лекари препоручују разноврсну исхрану?

4. Како можемо да се заштитимо од заразних болести?

5. Зашто је важно руке опрати пре јела?

6. Да ли треба лечити млечне зубе?

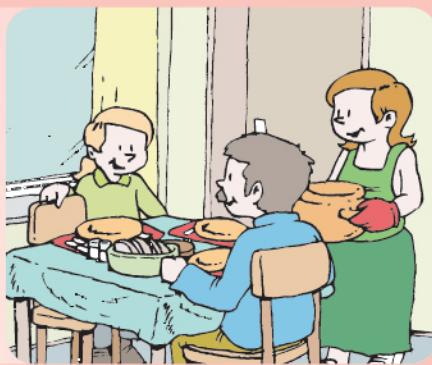
Решења провери на страни 106.

БРИГА О ЗДРАВЉУ

ХРАНА

Треба:

- јести разноврсно и умерено (ни премало ни превише);
- јести за столом, у исто време;
- добро сажвакати сваки залога;
- током дана попити најмање осам чаша воде.

ДРЖАЊЕ

Треба:

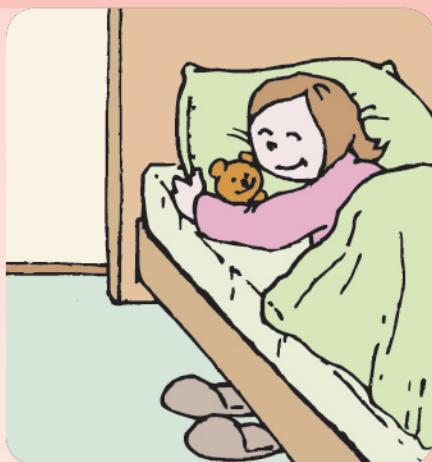
- држати тело усправно (не седети и не ићи погрђено);
- проводити део слободног времена на свежем ваздуху;
- вежбати и бавити се спортом.

ЗАШТИТА ОД БОЛЕСТИ

Треба:

- водити рачуна о хигијени;
- правилно се хранити и пити воду;
- редовно ићи код лекара ради контроле здравља и примања вакцина;
- пазити да се не повредимо и избегавати опасности;
- на време ићи на спавање и спавати најмање девет сати.

ЉУДИ РАДЕ И СТВАРАЈУ

Колико је људи
радило да бисте имали
уџбеник Свет око нас?

Које послове
обавља ратар,
а које сточар?

Зашто од својства
материјала зависи
шта ће се од тог
материјала правити?

Шта ради
занатлија?

Који материјал
је еластичан?

ЗАНИМАЊА ЉУДИ У СЕЛУ И ГРАДУ

ratар, сточар,
фабрички радник,
занатлија, продаџац
(трговаџ), превозник

Чиме се баве становници сеоских насеља?
Које послове обавља ратар, а које сточар?
Шта раде занатлије?
Којих занимања највише има у граду?

Сеоска и градска насеља разликујемо и по занимањима (пословима) којима се бави већина становника насеља.

Којим занимањима се бави већина људи у сеоским насељима?

На сликама су приказани неки од послови којима се бави већина становника сеоских насеља.

Прочитај и запамти називе занимања људи који се баве гајем биљака и животиња. Захваљујући њиховом раду становници градова могу да купе намирнице које су им потребне.

Ратар – оре, сеје, жање пшеницу

Воћар - сади, орезује, бере воће

Повртар – сади, окопава, залива

Сточар – храни, чисти шталу,
поји животиње

Којим занимањима се баве становници градских насеља?

У градским насељима постоји далеко већи број занимања него у сеоским.

Прочитај и запамти називе занимања људи који се баве пословима производње намирница и различитих предмета, пословима образовања, лечења, превоза и пружања различитих услуга.

Многи становници градова запослени су у фабрикама за производњу хране, одеће, обуће. Неки раде у фабрикама намештаја, текстила, кућних апракса...

Којим занимањима се баве становници у граду и селу?

Пословима образовања и васпитавања младих баве се људи различитих занимања. Васпитачице раде у вртићима, наставници у школама, тренери у спортским друштвима...

Пословима лечења и заштите здравља људи и животиња баве се лекари, ветеринари апотекари, медицинске сестре...

Занатлије (обућари, кројачи, златари) ручно израђују и поправљају предмете за чију су се израду школовали. Козметичари, фризери, молери, водоинсталатори су занатлије које пружају само услуге.

Занимање свих оних који су запослени по продавницама и тржним центрима је трговац.

Пословима превоза баве се сви они који различитим превозним средствима превозе путнике и робу.

Подвуци називе занимања оних за које знаш да се за плату баве пословима превоза људи или робе.

капетан брода

пилот

бициклиста

возач камиона

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 33.

Подсетник

Већина становника сеоских насеља се бави пословима гајења биљака и животиња. Становници градова запослени су у фабрикама, продавницама, школама... Најчешћа занимања којима се баве становници градова су занимања фабричких радника, наставника, лекара, трговаца, превозника...

ПО ЧЕМУ РАЗЛИКУЈЕМО МАТЕРИЈАЛЕ

материјал,
својство,
еластичност

По чему су материјали слични једним другима,
а по чему се разликују?

Како да утврдимо да ли је неки материјал
еластичан?

По чему разликујемо материјале?

Предмети које људи користе направљени су од различитих материјала. Материјали за израду предмета су: дрво, камен, глина, стакло, тканина, гума...

Материјале разликујемо по томе какви су: тврди или меки, савитљиви или несавитљиви, прозирни или непрозирни...

Сваки од материјала за прављење предмета има неко својство по коме га препознајемо. Стакло је ломљиво и прозирно, за разлику од гуме, која је непрозирна и може се гњечити. И глина се може гњечити, али се предмети направљени од ње морају, да би очврснули, пећи у посебној пећи.

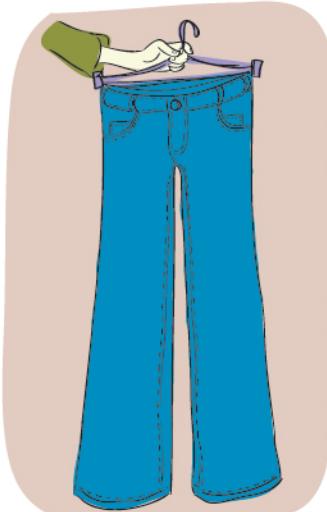
Какво је тексас платно?

Ако имаш фармерице провери која својства има тексас платно.

Заокружи својства које има.

меко, тврдо, несавитљиво, прозирно, може да се сече

Зашто тексас платно може да се кроји и шије, а дрво не може?

Зашто се пећи не праве од дрвета, него од гвожђа?

Зашто се окна прозора не праве од камена, а ивичњаци коловоза од стакла?

По чему се разликују боце од пластике и њихови поклопци?

Провери тако што што ћеш покушати да их савијеш и притиснеш (сабијеш).

Да ли се поклопац на пластичној боци може савити? _____

Да ли се празна пластична боца може савити? _____

Да ли чврста и мека пластика имају иста својства? _____

Зашто се предмети од чврсте и меке пластике не прерађују на исти начин?

Подвуци тачан одговор.

Зато што се разликују по боји.

Зато што имају различита својства.

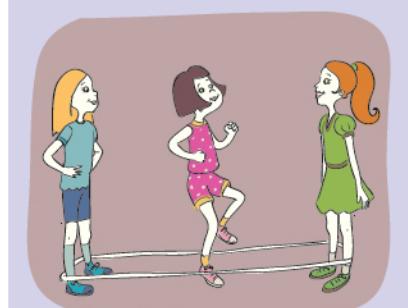
Који материјали су еластични?

Еластични су они материјали који могу да се растегну, али и да се после растезања врате у облик који су имали пре растезања.

Поједини делови одеће праве се од еластичних материјала. Препознајемо их по томе што су растегљиви.

Једна од омиљених игара ваших мама била је игра ластишом. Понекад су је играле и саме, тако што би ластиш растегнуле између столица.

Напиши слово **E** поред предмета направљених од материјала који су еластични.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 34.

Подсетник

Све материјале од којих правимо предмете можемо видети, опипати, помирисати... Материјале (дрво, камен, метал, гуму, глину...) разликујемо по својствима које имају. Од својства материјала зависи шта ће се од њега правити. Еластични су они материјали који могу да се растегну, али и да се после растезања врате у облик који су имали пре растезања.

ШТА И КАКО ШТЕДИМО

штедња
рециклажа

Ко пажљиво троши?

По чему препознајемо предмете
направљене од рециклираног материјала?
Шта са старим фармеркама?

Шта значи штедети?

Штедети значи пажљиво трошити – водити рачуна да оно што имамо што дуже траје.
Штедљиви људи воде рачуна о стварима за облачење, потрошњи воде, струје, хране.

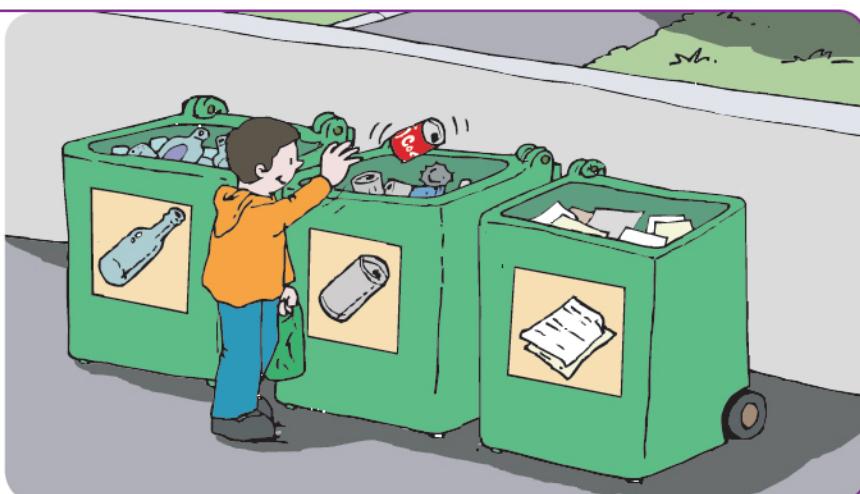
Како ти можеш помоћи да се у твом породичном дому штеди?

Затварај чесму да вода не цури без потребе.

Гаси светло, тв, радио, рачунар приликом изласка из просторије.

Не мораš да сваке године купујеш нове уџбенике. Чувај своје па их идуће године замени за оне који су ти потребни.

Да би се смањило
загађивање
окolini одговорни
становници насеља
у одговарајуће
контенере убацују
отпадке разврстане по
врсти материјала.

Шта је рециклажа?

Рециклажа је сакупљање, разврставање и прерада
предмета од папира, пластике, стакла, метала, тканине.

Овај знак значи да је предмет направљен од рециклираног материјала.
Производња предмета од рециклираног материјала је јефтинија.

Укључи се у акцију сакупљања лименки преко Фонда за
рециклажу и повраћај лименки. Види на овој интернет страници
svakalimenkasheracuna.rs.

Шта са деловима одеће које не носимо?

Пред смену зиме и лета у многим породичним домовима одлаже се одећа која се неће користити у наредним месецима. Делови одеће који нам нису потребни могу се поклонити. Од оних који нису много оштећени може се направити нешто друго.

Од старог ново.

Погледај како је једна мама од старих фармерица направила торбу?

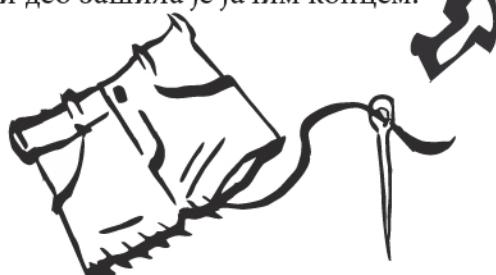
1.

Исекла је ногавице.

2.

Горњи део зашила је јачим концем.

3.

Од исечених ногавица исекла је две дуже траке и порубе.

4.

Траке је учвртила ушивањем дугмета.

Ови предмети нису завршили на сметлишту. Добили су нову намену. Од старих мердевина се могу направити полице, а од старих шерпи саксије за цвеће.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 35.

Подсетник

Штедети значи пажљиво трошити и не расипати.

Рециклажа је сакупљање, разврставање и прерада предмета од различитих материјала (папир, пластика, стакло...). Неким одбаченим предметима можемо променити намену.

ДОПУНИ ЗНАЊЕ

КОЈИ МАТЕРИЈАЛ ЈЕ НАЈПРИЈАТНИЈИ ЗА НОШЕЊЕ?

Одећа у којој се најпријатније осећамо направљена је од памука. Тканина од које се шију добија се од зрелих чахура биљке истог назива. Семе које се налази у чахурама заштићено је бројним влакнima која се упредају. Упредена влакна користе се за ткање тканине од које се праве мајице, фармерице, пешкири, постељина, газа...

ЛЕЖЕЋИ ПОЛИЦАЦИ ОД ГУМЕ

Препреке на коловозу, тзв. лежећи полицаџи, најчешће се могу видети у близини школа. Постављају се да натерају возаче да смање брзину. Праве се од бетона, материјала који се добија мешањем песка, цемента и воде. Неки лежећи полицаџи су направљени од гуме. Зашто? Зато што је гума еластична, угиба се под точковима возила и мање их оштећује него бетон.

ОД ЧЕГА СЕ ИЗРАЂУЈЕ ГРНЧАРИЈА?

Ове лепо фигуре и посуде направљене су од глине. Како?

Комади глине се измрве у прах. Праху се дода вода, а затим се смеша меша све док не постане налик на тесто. Од тог теста керамичари рукама обликују посуде и фигуре које су замислили. Кад заврше пеку их у посебним пећима, а потом и боје посебним бојама.

ПРОВЕРА

ОД ЧЕГА СЕ ПРАВЕ ВИСЕЋИ МОСТОВИ?

Висећи мостови постављени преко река могу бити дуги више од једног километра јер их држе челични каблови. Ти каблови причвршћени су за бетонске блокове на оба kraја моста.

КО ПРАВИ НОШЊЕ ЗА ФОЛКЛОРНЕ СЕКЦИЈЕ?

Члановима фолклорних друштава је све теже да набаве ношње које су им потребне за наступе. Разлог је то што је све мање оних који праве опанке, везу јелеке и блузе, плету чарапе.

Разгледај вез на овом јелеку. Колико је везиљи требало времена да га уради?

ЉУДИ РАДЕ

1. Разврстај занимања у одговарајуће колоне.

лекар, сточар, учитељ, ратар,
воћар, радник у фабрици

У СЕЛУ	У ГРАДУ

2. Које послове обављају ратари?
Подвуци тачне одговоре.

Гаје стоку.
Обрађују њиве.
Оправљају ципеле.
Плеве коров у повртњаку.
Шишају овце.
Поправљају путеве.

3. По одликама откриј материјал.

МАТЕРИЈАЛ	ОДЛИКЕ
	Жуте боје. Може да се гњечи. Предмети од ње се пеку.
	Тврд је. Може да се разбије. Прозиран је.

4. По чему знамо да је неки предмет еластичан?

5. Зашто је опасно дирати разбијене комаде стакла?

6. Да ли и предмети имају исте одлике као и материјали од којих су направљени?

7. Шта је рециклирање?

Решења провери на страни 106.

ЗАНИМАЊА

Највећи број становника сеоских насеља баве се гајењем биљака и животиња.

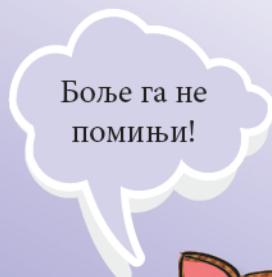
Становници градских насеља запослени су по фабрикама, продавницама, школама, болницама... Нека од занимања становника градских насеља су: фабрички радник, наставник, лекар, превозник, продавац...

МАТЕРИЈАЛИ

Материјале (дрво, камен, метал, гуму, глину...) разликујемо по њиховим одликама. Од одлика материјала зависи шта ће се од њега правити.

ОДЛИКЕ МАТЕРИЈАЛА

ДРВО	Тврдо Непрозирно Нееластично
КАМЕН	Тврд Непрозиран Нееластичан
ГЛИНА	Мека Непрозирна Непечена је еластична. Печена је тврда и ломљива
ГУМА	Мека Непрозирна Еластична
МЕТАЛ	Тврд Непрозиран Нееластичан Кује се
ТКАНИНА	Мека Прозирна или непрозирна Еластична или нееластична Цепа се
ПЛАСТИКА	Тврда и мека Прозирна или Непрозирна Нееластична Ломљива
СТАКЛО	Тврдо Прозирно Нееластично Ломљиво

РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ

По којим особинама препознајемо живо биће?

Које делове тела животиње користе за кретање?

Да ли сви младунци кад се роде личе на родитеље?

Који су услови неопходни за живот?

Шта живе бића чине током читавог живота?

Како се треба понашати у природи?

За шта биљкама служи корен, а за шта лист?

ОСОБИНЕ ЖИВИХ БИЋА

живо биће,
рађање,
раст и развој,
остављање потомства,
кретање

По којим особинама препознајемо жива бића?
По чему препознајемо да биљка расте и развија се?
Без чега жива бића не могу?

У природи постоји огроман број разноликих животних бића. Сва она се разликују по деловима тела, величини, боји... Али имају и неке заједничке особине које немају делови неживе природе – вода, ваздух, земљиште.

Које особине одликују жива бића?

Сва жива бића се рађају, расту и развијају се.

Биљке постепено расту и развијају се – ничу из семена, расту, олиставају...

Од времена кад се роде младунци животиња расту и поступно мењају свој изглед – све више личе на родитеље.

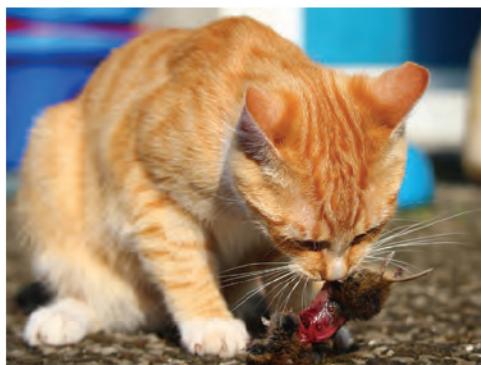

Потомци жаба у почетку не личе на своје родитеље. Кад се излегу из јаја, налик су на мале рибице. Док расту и развијају се, сличности постају све веће, а разлике све мање.

Шта жива бића чине током читавог живота?

Од почетка до краја свог живота сва жива бића непрестано дишу, хране се и надокнађују воду која им је неопходна за живот.

По чему се жива бића разликују од онога што није живо?

Размисли:

Да ли камен дише?

Да ли вода пије?

Жива бића остављају потомство и по томе се она разликују од неживе природе. Захваљујући томе опстају као врста.

Шта би се дододило кад би нека врста животиња (на пример врапци, овце, муве) престале да имају потомство?

Подсетник

Жива бића се рађају, развијају се, расту и остављају потомке. Сва жива бића током живота непрестано дишу, узимају воду и хране се. Без тога не би могла да остану жива.

КУЋА ЖИВОТА

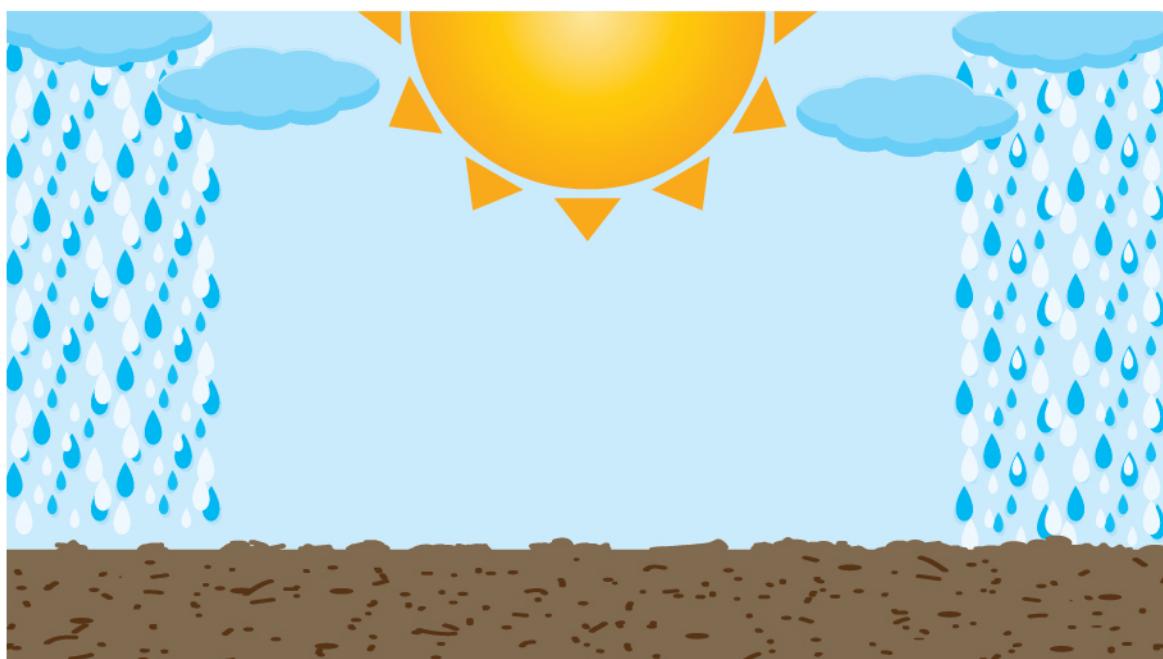
услови живота,
Сунчева светлост и топлота,
ваздух,
вода,
земљиште

Шта чини темељ, а шта кров куће живота?
Шта се дешава с живим бићима ако неки од услова живота недостаје?

Који су услови неопходни за живот живих бића?

Знаш да сва жива бића непрестано дишу и да без ваздуха не могу. Не могу да опстану ни без воде. За живот су им неопходни и Сунчева светлост, топлота и земљиште. Зато светлост и топлоту која нама пристиже од Сунца, ваздух, воду и земљиште називамо условима живота. Они су кућа живота за жива бића.

Размисли шта се дешава са живим бићима кад им недостаје неки од услова живота?

Шта је недостајало трави испод шерпе?

У обе саксије је стављено семе, али из семена је никла само биљка у саксији 1.

Шта је недостајало семену у саксији 2?

Разгледај слике. Упиши одговоре у облачиће.

Упореди слике, размисли и одговори.

Који услов живота недостаје на слици 2?

слика 1

слика 2

Који услов живота недостаје на слици 2?

слика 1

слика 2

Подсетник

Услови за живот, оно без чега жива бића не могу да опстану, јесу Сунчева светлост, топлота, ваздух, вода и земљиште.

ПО ЧЕМУ СЕ РАЗЛИКУЈУ ЖИВА БИЋА

биљке,
животиње,
човек,
одлике

Које одлике имају само биљке?
Који део тела имају само људи?
Шта човеку омогућује да памти, мисли,
закључује?

Биљке, животиње и људи не разликују се само по деловима тела. Свака од ових група живих бића има неке своје одлике по којима их и разликујемо.

Које одлике имају само биљке ?

Као и свим живим бићима и биљкама је за живот неопходна храна. Али биљке не долазе до хране као животиње. Оне немају способност слободног кретања, не мењају место на којем су никле. Биљке у својим листовима производе храну која им је потребна.

Које одлике имају животиње?

За разлику од биљака већина животиња се креће да би дошла до хране и воде. Оне имају посебне делове тела које користе при кретању – ноге, крила, пераја... Хране се биљкама и животињама из свог окружења.

Брзе ноге неким животињама помажу да ухвате плен, а некимада се спасу од непријатеља.

Које одлике имају људи?

За разлику од животиња људи својим радом обезбеђују оно што им је потребно за живот.

Људи себи обезбеђују храну тако што гаје биљке и животиње које користе у исхрани.

Људи заједно живе и раде у насељима.

Шта човеку омогућује да ради и ствара?

Део тела који само човек има је шака. Захваљујући њој он прави предмете који су му потребни.

Човеков мозак има способност да мисли, памти, закључује, машта ... Захваљујући томе људи откривају како и зашто се нешто дешава, баве се науком, стварају уметничка дела.

Подсетник

Одлика биљака је да се не крећу и да у својим листовима производе храну која им је потребна. Да би дошли до хране и воде животиње се крећу. Човек обезбеђују храну тако што гаји биљке и животиње које користе у исхрани. За разлику од животиња људи заједно живе у насељима која су изградили. Само људи имају шаке и способност да мисле и стварају.

РАЗЛИЧИТИ ДЕЛОВИ БИЉКЕ – РАЗЛИЧИТЕ УЛОГЕ

корен, стабло,
лист, цвет,
плод, семе

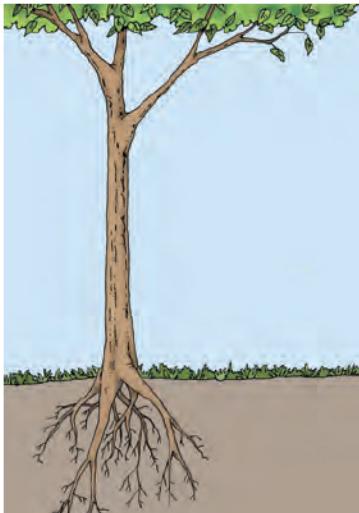
Да ли код свих биљака делови имају исту улогу?

По чему препознајемо различите врсте биљака?

Шта биљци обезбеђује корен?

Шта је скривено у плоду ораха?

Различите биљке имају различите облике корена, стабла, листа, цвета, плода и семена.
Али делови свих биљака имају исту улогу и задатак.

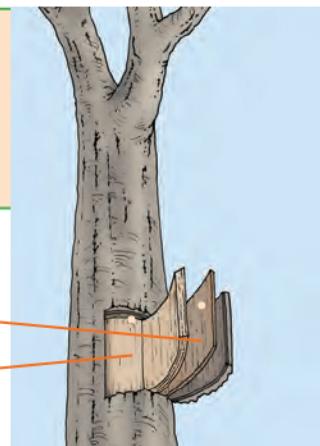
Коју улогу има корен?

Улога корена је да биљку:

- учврсти, тако што је веже за земљу у којој се развија;
- снабдева биљку водом у којој се налазе хранљиви састојци који су јој потребни.

Коју улогу има стабло?

- држи биљку;
- проводи воду с хранљивим састојцима

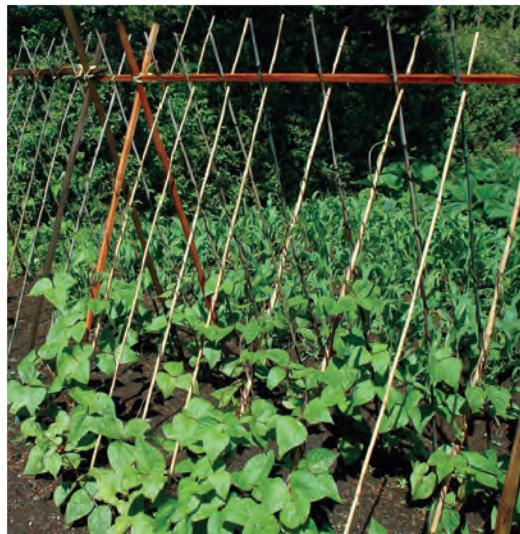
Слојеви коре штите унутрашњи део стабла.

У овом делу су каналићи којима вода стиже до листова.

Стабла неких биљака су танка и савитљива па не могу да држе листове и плодове.

Стабла лубеница се пружају по земљи.

Стабла пасуља расту уз ослонац.

Коју улогу има лист?

Листови могу бити ситни и крупни, издужени и округли, нарецканих или равних ивица. Али њихова улога је увек иста. Они производе храну за све делове биљке.

Коју улогу има цвет?

Улога цвета је да биљка донесе семе.

Цветови неких биљака развијају плод у којем је скривено семе.

Неке биљке имају семе без заштитног омотача. Њихова семена су гола.

Коју улогу има семе?

Из семена ниче нова биљка исте врсте.

У семену пасуља већ постоји мајушно стабло с једним или два основна листа и коренчић.

Уради задатак у *Радној свесци* на страни 38.

Подсетник

Сваки део биљке има своју улогу. Корен биљку веже за земљу и усисава воду и хранљиве састојке из земљишта. Преко стабла вода стиже до листова у којима биљка за себе производи храну. Улога цвета је да донесе семе из којег ничу нове биљке исте врсте.

КАКО БИЉКЕ РАЗВРСТАВАМО ПО ИЗГЛЕДУ СТАБЛА

дрвенасте биљке,
зељасте биљке

По чему препознајемо која биљка је дрвенаста, а која зељаста?

Какво је на додир стабло биљака?

Све биљке можемо разврстати по тврдоћи стабла. Оне чије је стабла лако савијају и без оштећења се враћају у првобитан положај припадају групи зељастих биљака. Стабла биљака које су на додир тврда и тешко се савијају припадају групи дрвенастих биљака.

БИЉКЕ

ЗЕЉАСТЕ

Стабло им је покривено танком покорицом и лако се савијају.

ДРВЕНАСТЕ

Стабла су им тврда и покривена дебљим или тањим слојем коре.

Младе дрвенасте биљке се могу савити. Како године пролазе, њихово стабло постаје све тврђе. Ако га савијамо може се десити да пукне. Живот тог дрвета је тада завршен.

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 40.

Подсетник

Биљке чија су стабла мека и покривена танком покорицом су зељасте биљке. Оне чија су стабла тврда и покривена кором су дрвенасте.

КАКО РАЗВРСТАВАМО ДРВЕНАСТЕ БИЉКЕ

лишћари,
четинари

По чему препознајемо четинаре,
а по чему лишћарско дрвеће?

Упореди листове приказаних биљака.

Већ на први поглед видимо да се неки листови потпуно разликују од других. Листови јеле, бора, смрче сасвим су другачији од листова храста, липе, багрема.

Бор, јела, смрча, оморика имају листове у облику иглица, који се називају четине. Заједнички назив за све те биљке је четинари. Заједнички назив за све дрвенасте биљке чији су листови пљоснати су лишћари.

Означи словом **Л** листове, а са **Ч** четине.

С лишћарског дрвећа током јесени опада лишће, тако да су током читаве зиме голе гране топола, липа, лески... Зато се ово дрвеће назива и листопадно. Смрче, јеле, оморике, борови и зими се зелене. Зато се четинарско дрвеће назива и зимзелено. Једини четинар коме опадну све четине, а на пролеће никну нове, јесте ариш.

Уради задатке у
Радној свесци на
страницама 42 и 44.

Подсетник

Дрвенасте биљке које имају пљоснате листове различитих величина и облика научници сврставају у групу лишћарских биљака. Дрвенасте биљке чији су листови налик иглицама називају се четинари.

ПО ЧЕМУ СЕ ГАЈЕНЕ БИЉКЕ РАЗЛИКУЈУ ОД САМОНИКЛИХ

самоникле,
гајене,
житарице,
пovрћe, воћke,
лоза

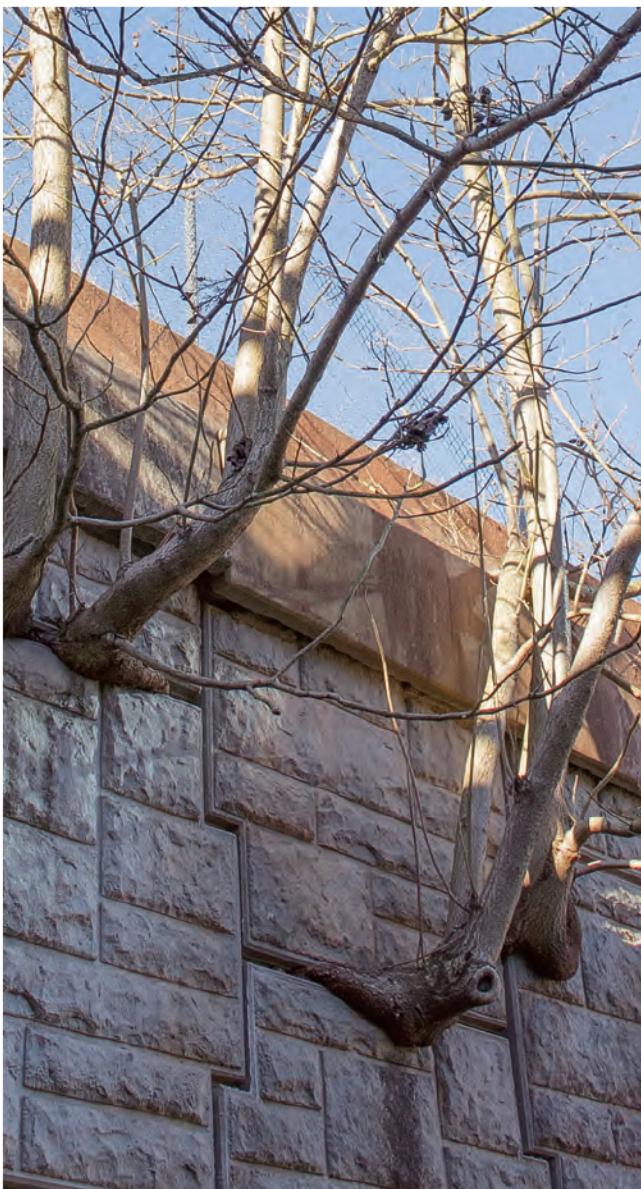

По чему су гајене и самоникле биљке сличне, а по чему се разликују?
Које биљке су житарице, а које су поврће?
Да ли је винова лоза воћка?

Свуда око нас има биљака. Неке од њих су никле и порасле саме, а неке су одгајили људи. Све оне имају исте делове и за живот су им потребни Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште.

Које биљке су самоникле?

Биљке које расту уз обале потока, река, бара и језера као и оне на пашњацима и падинама брда и планина, јесу самоникле. Тако се називају зато што без ичије помоћи ничу, расту и развијају се. Понекад их налазимо и на необичним местима.

Како разврставамо гајене биљке?

Биљке које људи сеју, саде и заливају јесу гајене биљке. Различита места на којима људи гаје биљке имају различите називе. Такође, заједнички називи за биљке које се гаје на њиви разликују се од заједничког назива биљака које се гаје у повртњаку, воћњаку, винограду.

Биљке које се гаје на њиви су: пшеница, зоб, јечам, кукуруз... Заједнички назив за све те биљке је житарице.

Од њих се прерадом добија брашно за хлеб, колаче, пите.

Места на којима се гаје дрвенасте биљке чији је плод воће јесу воћњаци.

Заједнички назив за те биљке је воћке. Шљиве, јабуке, крушке, брескве... људи гаје да би их јели и од њих правили сокове, слатка, цемове, мармеладе...

Место на којима се гаји винова лоза, чији је плод грожђе, назива се виноград.

Винова лоза је дрвенаста биљка. Људи гаје винову лозу, јер је грожђе укусно воће. Од њега праве слатко, сокове и вино.

У повртњацима се гаје разне врсте поврћа: парадајз, шаргарепа, тиквице, боранија, краставци, купус, кромпир...

Од поврћа се спремају различита јела, а од неких се праве и сокови.

Подсетник

Самоникле су оне биљке које ничу, расту и развијају се без помоћи људи. Биљке које људи сеју, саде и заливају јесу гајене биљке.

ПОСЛОВИ ОКО ГАЈЕНИХ

Током читаве године људи имају послови око биљака које гаје.

Прочитај у табели којим пословима се баве током пролећа, лета, јесени и зиме.

НАЗИВ МЕСТА	ШТА СЕ ГАЈИ	Послови током пролећа.
ЊИВА	ЖИТАРИЦЕ	орање, сејање
ПОВРТЊАК	ПОВРЋЕ	орање земљишта, сејање, заливање, плевљење, окопавање
ВОЋЊАК	ВОЋКЕ	кречење стабала
МАЛИЊАК	МАЛИНЕ	плевљење, окопавање, расађивање, заливање
ВИНОГРАД	ВИНОВА ЛОЗА	копање, садење, заливање

Бере.

Сади.

Окопава.

БИЉАКА ТОКОМ ГОДИНЕ

Потруди се да запамтиш који су то послови, где се обављају и који су заједнички називи за биљке које се гаје на њивама, воћњацима, повртњацима...

Послови током лета.	Послови током јесени.	Послови током зиме.
жетва, складиштење зрна	орање, сеје се озима пшеница (врста пшенице отпорна на ниске температуре)	ђубрење земљишта
брање	брање	
брање	брање	орезивање, ђубрење земљишта
брање	окопавање, орезивање	орезивање, ђубрење земљишта
окопавање и заливање	брање	орезивање, ђубрење земљишта

Залива.

Оре.

Подсетник

Током читаве године људи имају послови око биљака које гаје. **Послови** на њиви, у повртњаку, винограду... **нису исти током читаве године.**

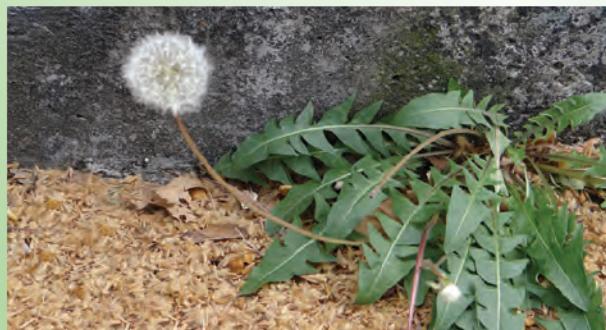
ДОПУНИ ЗНАЊЕ

МАСЛАЧАК

Маслачак је биљка која се лако препознаје и које има свуда. Може порasti чак и на оштећеним деловима тротоара.

Пред залазак Сунца, или кад је време облично, цвет маслачака се затвара. Тако штити семе које се развија у цвету. Семена маслачка су лагана и разноси их ветар. Маслачак цвета од раног пролећа до касне јесени.

ЧИЈЕ ЈЕ СЕМЕ НАЈВЕЋЕ, А ЧИЈЕ НАЈСИТНИЈЕ

Семена биљака се разликују по величини. Могу бити ситна, толико да су скоро невидљива, и тако велика да их један човек тешко може носити.

Семена орхиђеја, мака и дувана мања су од једног милиметра. Семе кокосовог ораха је попут мање лопте. Највеће семе је семе палме која не живи у нашим крајевима, већ на једном острву у Индијском океану. Једна семенка тешка је 20 килограма.

ПРОВЕРА

ШТА СЕ МОЖЕ ПРОЧИТАТИ С ПРЕСЕКА СТАБЛА?

С пресеком посеченог стабла можемо прочитати колико година је имало. Зашто је то могуће? Зато што сваке године дрвеће расте и у ширину – његов обим се повећава. Дебља стабла су старија од тањих. Линије које уочавамо на пресеку стабла изгледају као прстенови. Сваки прстен одговара једној години живота. Неки прстенови су шири, а неки ужи. То је зато што услови за живот нису сваке године били исти. Стабло се мање шири и расте током сушних година, а буји кад животних услова има довољно.

ОСОБИНЕ ЖИВИХ БИЋА И БИЉКЕ

1. Разврстај у табели шта где припада.

лала, врба, ваздух, клупа, светлост,
лисица, вода, слика, часовник

ЖИВА ПРИРОДА	НЕЖИВА ПРИРОДА	ПРЕДМЕТИ

2. Подвуци особине које има свако живо биће.

Рађа се. Тврдо је. Има крила.

Оставља потомке. Пева. Дише.

Неопходна му је вода и храна.

3. Који услови су живим бићима неопходни за живот?

4. По чему се биљке разликују од животиња?

5. Напиши назив дела биљке чија је улога да из земљишта упија воду с хранљивим материјама.

6. Како се називају листови јеле?

7. Напиши заједнички назив за дрвеће коме у јесен лишће жути и опада?

Решења провери на страни 107.

ОДЛИКЕ ЖИВОТИЊА

предњи и задњи
удови (ноге),
крила, пераја,
лети, гмиже,
скаче, плива

Да ли само птице лете?
Како се крећу жабе и скакавци?
Како се креће безноги гуштер?

Број различитих врста животиња далеко је већи од броја врста биљака.

Различите врсте животиња препознајемо и разликујемо по изгледу делова тела, начину на који се крећу, чиме се хране... Способност коју све животиње имају и по којем се разликују од биљака је да се крећу да би дошли до воде и хране. То им омогућују посебни делови тела које имају.

Великом броју различитих животиња, кравама, коњима, јеленима, зечевима... за кретање служе предњи и задњи удови (ноге).

Рибе се крећу помоћу пераја.

Вилини коњици, лептири, пчеле, бубамаре лете помоћу крила.

Скакавци се крећу скачући.
По начину на који се крећу добили су назив.

И жабе се крећу тако
што скачу, одгуројући се
задњим ногама од тла.

Животиње без ногу, змије и безноги гуштери, на пример, крећу се тако што гмижу по тлу. За кретање користе тело којим се одгуроју од тла.

Све птице имају крила. Већина птица, ластавице, роде, орлови... могу да прелете огромне раздаљине. Птице нелетачице, ној и ему, на пример, крећу се само помоћу ногу. Домаће кокошке, патке и гуске могу да прелете само неколико метара.

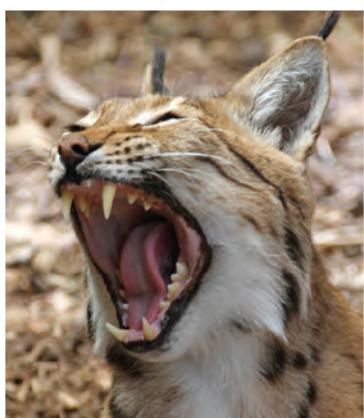
Од живине најбоље летачице су мисирке. Оне могу да полете и слете и с вишег дрвета.

Који делови тела животињама служе за узимање хране?

Лептири много више пију него што једу. Уста су им налик на цевчицу која се налази на глави. Та цевчица се назива рилица. Док сисају цветни сок лептири рилицу завлаче у цвет.

Неке барске птице се хране тако што преко кљуна издвајају из воде ситне животињице и делове биљака.

Велики број животиња, као и ми, у устима има зубе којима може да одгризе и сажваће мању парчад биљке или животиње којом се храни.

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 45.

Подсетник

Животиње, да би дошли до хране, а неке и до воде, за кретање користе посебне делове тела. Птице летачице и летећи инсекти за кретање користе крила и ноге, рибе пераја, а змије се крећу помоћу тела. Човек и многе друге животиње крећу се помоћу ногу.

ШТА ЖИВОТИЊАМА ПОМАЖЕ ДА ПРЕЖИВЕ

вид,
слух,
мирис,
гипко тело

Како сове могу да лове по мраку?
Зашто је животињама потребно чуло мириза?
Зашто се ласте селе?

Да ли животиње имају иста чула као човек?

Неке животиње имају иста чула као и човек. Неким животињама су чула вида, слуха и мириса оштрија него код људи. Оне боље виде и чују и јаче осећају мирисе него људи. Чула вида, слуха и мириса помажу животињама да нађу храну.

Птица позната по оштром виду је соко. Он са огромне висине јасно види плен, слеће и хвата га оштрим канџама. Зато се за неког ко добро види каже да има очи соколове.

Сове ушаре крећу у лов на мишеве у сумрак. Помоћу добrog вида и слуха оне тачно процене где треба да слете да би ухватиле плен.

Лисице могу да виде и при врло слабој светlostи, јер им се зенице веома рашире. Изузетно развијено чуло мириса лисицама помаже да прате плен.

Неке животиње имају посебно развијене делове тела помоћу којих долазе до хране

Рис има оштре канџе и зубе.

Детлић нема исти положај прстију на стопалима као већина птица. Његова два прста окренута су уназад. Зато може да стоји на деблу и о њега удара кљуном. Бубице испод коре покупи језиком, на чијем се врху налази кап лепљиве пљувачке.

Мишеви успевају да дођу до хране захваљујући гипком телу. Они су познати по томе што се могу провући и кроз најмању рупу.

Зашто се ластавице селе?

Ластавице се хране мушицама, комарцима и другим летећим инсектима. Пошто њих током зиме у нашим крајевима нема, ластавице се у јесен селе у топлије крајеве, у којима за њих има хране. То чине и роде, јер током зиме око замрзнутих бара нема жаба.

Зашто неке животиње преспавају зиму?

Неке животиње преспавају зиму, доба кад за њих нема хране. Зимски спавачи су медведи, пухови, јежеви, змије...

Подсетник

Осим што користе делове тела да би дошли до хране животиње користе и чула. Многе животиње боље виде и чују него људи. Такође, јаче осећају мирисе. Неким животињама у долажењу до хране помажу брзе ноге и канџе, некима савитљиво тело, а некима то што се селе у крајеве у којима за њих има хране.

КАКО ЖИВОТИЊЕ ДОЛАЗЕ НА СВЕТ

излегање,
рађање

Које животиње се легу из јаја, а које се рађају?

Како се пиле испили?

Како животиње брину о младунцима?

У свету животиња рађање је препуштено женкама, а углавном и брига о младунцима. Неке животиње се излегу из јаја која су снеле женке, а неке рађају мајке. Из јаја се легу птице, инсекти и већина риба. Корњаче и змије се такође легу из јаја.

Женке свих птица, пошто положе јаја, леже на њима. Оне им својим телом обезбеђују топлоту, која им је неопходна за развој.

Пошто се птићи излегу, родитељи их хране и чувају.

Младунци корњача и змија такође се легу из јаја.

Из јаја се легу и сви инсекти – бубамаре, скакавци, мрави, пчеле...

Мени није
јасно како се
из овако малог
јајета развије
пиле.

А мени како
је могло да
уђе у тако
мало јаје.

Које животиње се рађају?

Младунце кунића, лисица, јелена, оваца, коза, крава, паса, мачака, мишева... родиле су њихове мајке. Они су дошли на свет као и ти.

Све док не одрасту довољно да могу сами да брину о себи, ови младунци зависе од својих мајки. Они једно време сисају мајчино млеко. Мајке их уче где и како да дођу до хране. Упозоравају их на опасност и бране од непријатеља.

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 46.

Подсетник

Неке врсте животиња (птице, инсекти, корњаче, рибе...) легу се из јаја. Оне животиње које мајке рађају и које након тога сисају мајчино млеко су сисари.

ЖИВОТИЊЕ РАЗВРСТАВАМО И ПО НАЧИНУ ИСХРАНЕ

биљоједи,
месоједи,
сваштоједи

Чиме се животиње хране?

У које групе по начину исхране научници разврставају животиње?

Којој групи у подели по начину исхране припада човек?

Храна је животињама неопходна. Различитим животињама потребна је различита врста хране. Неке животиње једу само биљке, а неке се хране само месом. Велики број животиња, као и човек, једе и биљке и месо других животиња.

По начину исхране животиње групишемо на **биљоједе, месоједе и сваштоједе**.

Шта једу чланови ових група – сам назив каже.

Пошто прочиташ чиме се животиња храни напиши којој групи она припада.

Јелени пасу траву и брсте лишће.	
Медведи се хране животињама које улове и плодовима воћака.	
Јежеви једу пужеве, глисте, јабуке и крушке, а понекад улове и змију.	
Орао рибар се храни рибом.	
Зечеви осим траве једу купус, шаргарепу, салату.	
Врапци се хране зрневљем биљака.	
Ластавице се хране летећим инсектима – комарцима и мушицама.	
Мрави се хране зрневљем и угинулим бубицама.	

Подсетник

По начину исхране животиње делимо на **биљоједе, месоједе и сваштоједе**, који као и човек, једу и биљке и животиње.

КОЈЕ ЖИВОТИЊЕ СУ ДИВЉЕ, А КОЈЕ ДОМАЋЕ

дивље животиње,
домаће животиње

По чему се разликују начин живота дивљих и начин живота домаћих животиња?

Да ли домаће животиње које се изгубе могу да преживе?

Домаће животиње су: говеда, овце, козе, коњи које људи хране, поје, праве им склоништа и лече кад се разболе. Помажу им и око подизања младунца.

Током зиме посебно је тешко биљоједима, јер хране нема довољно.

Дешава се да пастири понекад не успеју да нађу неку од домаћих животиња које су извели на пашу. Шта ће се с њом дрогодити? Да ли ће успети да преживи тако што живот настави као дивља животиња? Највероватније да неће. Пошто није довољно хитра да побегне, лако постаје плен неке дивље животиње – вука, медведа, лисице.

Дивље животиње све своје потребе морају да задовоље саме. Медведи, вукови, лисице, зечеви... морају да за себе и своје младунце нађу храну, воду и место на којем ће се сакрити, где ће се одморити, спавати...

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 47.

Подсетник

Домаће или гајене животиње зависе од људи који их гаје (хране, поје их и праве им склоништа). Дивље животиње живе без помоћи человека. Оне за себе и своје младунце саме налазе храну, воду и места на којима ће се сакрити и одморити се.

ЗНАЧАЈ БИЉАКА И ЖИВОТИЊА ЗА ЧОВЕКА

намирнице,
лековите биљке,
средства за хигијену,
значај за окружење

Шта људи добијају од биљака?

Шта се прави од млека?

Зашто се у градовима подижу паркови?

Зашто су глисте важне?

Без биљака и животиња човек не може да опстане. Поред тога што их користи у исхрани неке биљке и делове животиња човек користи за израду предмета, а неке у производњи лекова. Захваљујући биљкама наше окружење је лепше и здравије. Неке животиње човеку помажу у раду и превожењу терета.

У исхрани користимо намирнице направљене од јестивих делова биљака и животиња.

Уочи које намирнице потичу од биљака, а које добијамо од животиње.

Биљке човек користи и за исхрану домаћих животиња.

Чајеве од нане, камилице жалфије, мајчине душице... су напици које сви радо пију.

Многи шампони, креме и уља за негу лица и тела праве се од биљака.

Дрво је материјал који користимо за прављење делова намештаја, врата, играчака... Од њега се добија и хартија.

Зашто људи гаје домаће животиње?

Домаће животиње не гаје се само због меса и месних прерадби.

Шта људи праве од млека?

Шта поред меса користимо у исхрани од кокошака, гусака и патака?

Од чега се прави твоја омиљена торта?

Од чега се прави сладолед?

Значај биљака за окружење

Тамо где је више биљака околина је чистија и здравија. У ваздуху је више кисеоника – дела ваздуха који је свим живим бићима неопходан за дисање. Зато људи по градским насељима подижу паркове и двореде, а понегде се и кровови кућа зелене.

речава спирање земљишта.

(кртица, ровац, глисте...) копају ходнике кроз земљу и повртњацима, виноградима земља буде растреситија

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 48.

Подсетник

Човек у исхрани користи намирнице биљног и животињског порекла. Неке биљаке и животиње људи користе и као материјал за израду предмета, производњу лекова и средстава за хигијену и негу лица и тела. Захваљујући биљкама наше окружење је лепше и здравије.

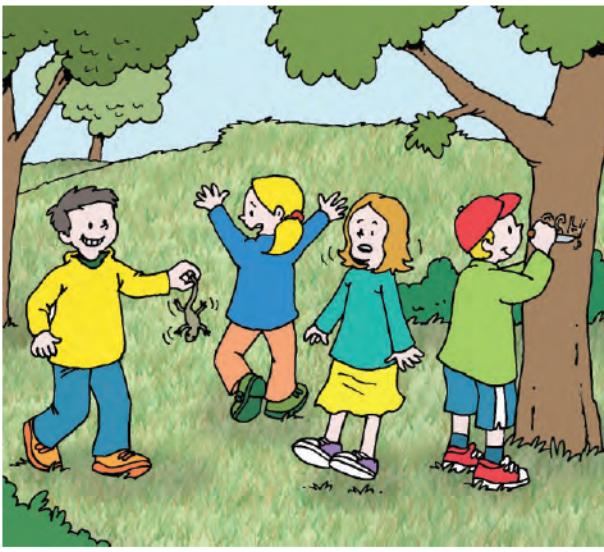
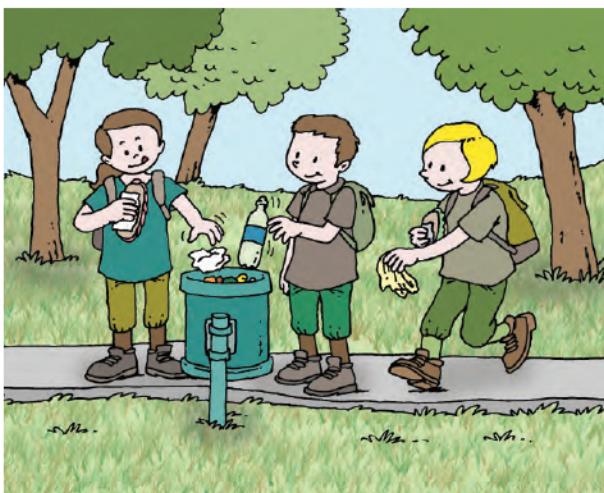
КАКО СЕ ПОНАШАМО У ШКОЛИ У ПРИРОДИ

Верујемо да сада, када знаш колико тога дuguјемо биљкама и животињама, разумеш зашто је важно о њима бринути и помагати им. Пре свега тако што не оштећујемо биљке и не узнемиравамо животиње. Важно је и да се током рекреативне наставе лепо понашамо једни према другима.

На сликама су приказане неке сцене током боравка деце на рекреативној настави. Разгледај слику по слику. Поред деце која се понашају пристојно нацртај знак .

Уради задатак у
Радној свесци на
страни 50.

Подсетник

Током дужег или краћег боравка у природи треба да настојимо да не оштећујемо биљке и да не плашимо животиње. Поштујемо договор, не правимо буку и трудимо се да научимо што више о природи. Никога не плашимо и насилно се не понашамо.

ОПРЕЗ ЈЕ ПОТРЕБАН И ВАН КУЋЕ

Током игре или шетње може се десити да се нађемо у опасној ситуацији. У некој због сопствене неопрезности, а у некој због неопрезности других.

С непознатима треба бити опрезан. Не треба прихватати ништа од онога што нуде, ма како занимљиво било.

Водите рачуна и о местима на којима се играте. Опасно је играти се поред бандера. Не треба се задржавати на местима на којима се обрушава камење, као ни на клизавим обалама набујалих вода.

Нека деца се без икаквог оправданог разлога плаше поједињих животиња – мишева, гуштера, бубашваба... Нека су претерано одважна и без размишљања прилазе непознатим псима.

Псима који реже и показују зубе не треба никако прилазити.

Псићи који весело машу репом и желе да се играју нису опасни. Али увек ваља питати власника да ли можемо да их помилујемо.

Ако видимо да је нека мачка, птица или неки пас у опасности позовите неког одраслог да јој помогне. У случају да у насељу у којем живиш постоји Удружење Animal Rescue Serbia позвовите њих. Захваљујући волонтерима овог удружења спасене су многе животиње у невољи.

Види на овој интернет страници:
animalrescueserbia.org

Боравак у природи је један од наших савезника у чувању здравља. Али то не значи да на излете можемо да радимо шта хоћемо.

Шта не треба радити?

Не треба:

- пити воду за коју нисмо сигурни да ли је за пиће;
- јести плодове биљака за које не знамо да ли су за јело;
- завлачити руке у отворе на стенама.

Шта да радимо ако нас уједе оса, пчела, стршљен...?

Место убода не сме се притискати. Треба га очистити водом и сапуном. Мање ће нас болети ако на место убода ставимо нешто хладно. Они који на телу имају више убода и осете да им је мука одмах треба да оду код лекара.

Шта да радимо ако нам се на неки део тела закачи крпель?

По повратку са излета обавезно прегледај сваки део тела. Ако приметиш неки нови „младеж” највероватније си са излете донео и крпель. Пошто крпели могу бити преносиоци неких болести, одмах треба отићи лекару, који ће те безболно ослободити нежељеног госта. Утврдиће и да ли је потребно да, за сваки случај, добијеш антибиотик.

Подсетник

Брига о здрављу укључује и избегавање опасности. Не треба прихватати позиве непознатих и играти се на местима на којима се може страдати. Такође, не треба прилазити псима који показују зубе и реже, а ни мачкама које фркну. Онај којег уједе већи број пчела, оса или стршљена треба одмах да оде код лекара.

ОПАСНОСТИ ОД НЕВРЕМЕНА

олуја,
град,
мећава

Зашто сточари враћају стоку с паше кад примете олујне облаке?

Шта страда од града?

Који пси проналазе људе изгубљене у мећави?

Временске непогоде се све чешће дешавају и праве велику штету. Олујни ветар ломи воћке. Није реткост да за време олује стока страда од удара грома.

Зато сточари враћају стоку у торове и штале чим на небу примете олујне облаке.

Чим осете да се приближа невреме, кокошке, патке и ћурке склањају се на безбедна места.

Зрна града могу бити величине зрна пшенице, али и величине ораха. Дешава се да буду и већа. Од града највише страдају лишће и плодови биљака.

Да би се насеље одбранило од града посебно обучени становници испаљују ракете пут градоносних облака.

Некада давно у нашим крајевима људи су појаву олује и града објашњавали помоћу мита. Мит је прича у којој су главни ликови непостојећа, измишљена бића – виле и змајеви (але). Објашњење је било следеће: олујне и градоносне облаке предводе але (змајеви) које су кренуле у потрагу за водом. Оне у устима имају велику кашику да би захватиле што више воде. Кад се две групе облака предвођене алама сретну на небу, почиње борба ала. Током те борбе диже се велики ветар, који чупа дрвеће и носи све пред собом. Зато је постојао обичај да људи чим виде да се олујни облаци приближавају, пред кућу изнесу посуду с водом да би се але напиле и одустале од борбе.

Међава је временска непогода слична олуји. Током олује често пада киша, а док траје међава, пада снег. Од снега се отежано види, а јак ветар прави сметове и затрпава путеве.

Дешава се да људи током међаве морају сатима да остану завејани у аутомобилима. Док међава траје, напољу није безбедно. Све док се пут не рашчисти, не треба излазити из аутомобила.

Због смањене видљивости током међаве дешава се да се скијаши и планинари изгубе. За планинарима који су се изгубили током међаве трагају посебно обучени psi. Најчешће су то бернардинци, који људе налазе по мирису.

Подсетник

За време временских непогода не треба излазити из куће. Ако си ван стана с родитељима, поступи по њиховом савету.

ДОПУНИ ЗНАЊЕ

ЗАШТО СЕ НЕКИ ПСИ „ЗАПОШЉАВАЈУ“ У ПОЛИЦИЈИ?

Полиција често користи псе због њихових истанчаних чула и могућности обуке за обављање разних задатака – трагања, одбране, проналажења ствари. Службени пси су најчешће немачки овчари, јер се лако обучавају.

ШТА СЕ ДОБИЈА ОД СУНЦОКРЕТА?

Сунцокрет је биљка која је назив добила јер њен цвет прати кретање Сунца. Сви делови сунцокрета, осим корена, се прерађују. Чак и латице се користе за производњу боје. Из семена сунцокрета добија се уље. Стабло се користи за производњу хартије, а користи се и у исхрани крава.

Неке врсте сунцокрета гаје се и као украсне биљке.

КУЋНИ ЉУБИМЦИ НИСУ ИГРАЧКЕ

Многа деца траже да им родитељи набаве кућног љубимца – пса, мачку, папагаја... Али треба знати да се према кућним љубимцима треба одговорно понашати. Они нису играчке које ћемо оставити кад их више не желимо. Они који имају кућног љубимца морају и да преузму део обавеза око њиховог шетања, храњења, чишћења.

ТАТА У ДРУГОМ СТАЊУ

Морски коњиц је чувен по томе што је он једини тата који рађа младунце. Женка морског коњица своју легалицу увуче у отвор на трбуху мужјака и у њу положи своја јаја. Из њих се развијају мали морски коњици. Кад се њихов развој заврши, они излазе из торбе.

ВРАПЦИ, ГДЕ СТЕ

Врабац је градска птица, њему станишта нису шуме ни планине. Али град му више не пружа оно што је имао. Некада се храна, пшеница и друге житарице, превозила отвореним колима, па је у том расипању остајало нешто и за врапце. Касније, када је то почело да се пакује у цакове, врапцима није преостајало много. У конкуренцији са грабљивицама врапци полако губе битку јер спорије стижу до хране, а и слабији су.

Др Воислав Васић

СВОЈСТВА ЖИВОТИЊА, ЗНАЧАЈ ЗА ЧОВЕКА И ПОНАШАЊЕ У ПРИРОДИ

1. Повежи начин кретања животиње и део тела који га омогућује.

летење	ноге
пливање	крила
скакање	пераја
ходање	тело
гмишање	

2. Захваљујући ком чулу сове хватају плен?

3. Подвуци називе животиња које се легу из јаја

голуб, пчела, крава, корњача,
мачка, лептир, жаба

4. На које групе се животиње разврставају по начину исхране?

5. У коју групу се по начину исхране сврстava врабац, а у коју јеж?

6. Чега у ваздуху има више захваљујући биљкама? Подвуци тачне одговоре:

кисеоника, зелене боје, прашине

7. Које домаће животиње сточари музу да би производили сир?

8. Шта од живине поред меса користимо у исхрани?

9. Зашто током боравка у природи не треба дирати гнезда стршљена?

ЖИВИ СВЕТ ОКО НАС

Жива бића

- рађају се, развијају и расту;
- остављају потомке;
- током читавог живота дишу непрестано, узимају воду и хране се.

Услови неопходни за живот:

Сунчева светлост, топлота, ваздух, вода и земљиште.

Биљке и животиње се разликују по томе што:

- биљке производе храну,
- животиње се хране биљкама и животињама.

Улога делова биљака

Корен – веже биљку за земљу и снабдева је водом.

Стабло – спроводи воду до листова.

Лист – у присуству Сунчеве светлости производи храну за све делове биљке.

Цвет – у коме се развијају плод и семе.

Плод – штити семе.

Семе – из њега ниче нова биљка.

Груписање биљака

по изгледу стабла	по начину живота	по изгледу листа
зељасте и дрвенaste	самоникле и гајене	лишћарске и четинарске

Груписање животиња

по начину исхране	по начину живота
биљоједи	дивље
месоједи	домаће
сваштоједи	

Обавезе људи према биљкама и животињама које гаје јесу следеће:

да обављају послове на њиви, у повртњаку, воћњаку и винограду и да се одговорно понашају према живини и стоци – да их хране, поје, вакцинишу, лече...

Шта треба, а шта не треба радиш током боравка у природи:

ТРЕБА	НЕ ТРЕБА
посматрати, записивати, цртати	остављати отпадке за собом
шетати и играти се	пити воду за коју не знамо да ли је за пиће
другарски се понашати	недругарски се понашати
постављати кућице, хранилице и појилице за птице	оштећивати биљке и узнемиравати животиње

ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ

1. Дан траје 24 часа.
2. Прва група означава дане у седмици, друга месец, а трећа годину.

3.

4. Школски час траје 45 минута, а сат 60.
5. Била је среда.
6. 21. децембра.
7. Фебруар.
8. Графички приказ помоћу којег се приказује кад се нешто догодило.

ОРИЈЕНТАЦИЈА И КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ

1. Облици рељефа су: равнице, удубљења и узвишења.
 2. ВОДЕ
стајаће	текуће
језеро	поток
бара	река
3. По томе да ли тече или стоји.
 4. низводно
 5. десном
 6. Провери да ли је то потпуна адреса школе у коју идеш.
 7. Парни бројеви су на десној страни улице, а непарни на левој.

ЖИВИМО ЗАЈЕДНО

1. Нису.
2. стриц
3. Нису.
4. Долазе у школу на време.
Не разговарају мобилним телефоном за време часа.
Пажљиво слушају једни друге.
5. Честита капитену победничке екипе.
6. Дан државности: 15. фебруара
Свети Сава: 27. јануара.
7. Да враћа књиге на време и пази да их не оштети.

РЕШЕЊА ПРОВЕРА

БРИГА О ЗДРАВЉУ

1. лимун, јабука и паприка
2. хигијена, разноврсна исхрана, боравак у природи и бављење спортом
3. Зато што се у различитим намирницама налази оно што нам је потребно.
4. Вакцинацијом.
5. Зато што на неопраним рукама има бактерија.
7. Да.

ЉУДИ РАДЕ

У СЕЛУ	У ГРАДУ
сточар	лекар
воћар	глумац
ратар	радник у фабрици

2. Обрађују њиве.

МАТЕРИЈАЛ	ОДЛИКЕ
глина	Жуте боје. Може да се гњечи. Предмети од ње се пеку.
стакло	Тврд је. Може да се разбије. Прозиран је.

4. Знамо по томе што се после истезања врати у првобитни облик.
5. Можемо да се посечемо.
6. Да.
7. Сакупљање, разврставање и прерада предмета од папира, пластике, стакла...

ОСОБИНЕ ЖИВИХ БИЋА И БИЉКЕ

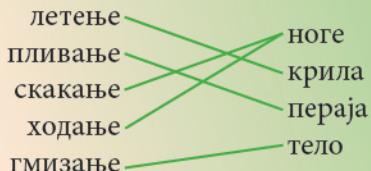
1.

ЖИВА ПРИРОДА	НЕЖИВА ПРИРОДА	ПРЕДМЕТИ
лала	ваздух	клупа
врба	светлост	слика
лисица	вода	часовник

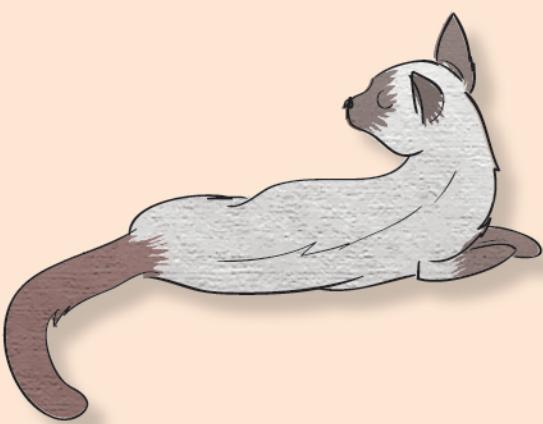
2. Рађа се. Оставља потомке. Дише. Неопходна му је вода и храна.
3. Ваздух, вода, земљиште, Сунчева светлост и топлота
4. Биљке за себе у листовима производе храну.
5. лист
6. четине
7. лишћарско или листопадно дрвеће

СВОЈСТВА ЖИВОТИЊА, ЗНАЧАЈ ЗА ЧОВЕКА И ПОНАШАЊЕ У ПРИРОДИ

1.

2. Захваљујући чулу слуха.
3. голуб, пчела, корњача, лептир, жаба
4. Разврставају се на: биљоједе, месоједе и сваштоједе.
5. Врабац је биљојед, а јеж сваштојед.
6. кисеоника
7. Музу краве, овце и козе.
8. Користимо јаја.
9. Могу да нас убоду.

БИЉАНА ГАЧАНОВИЋ

СВЕТ ОКО НАС, УЏБЕНИК ЗА ДРУГИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Прво издање, 2019. година

ИЗДАВАЧ

Завод за уџбенике

Београд, Обилићев венац 5

www.zavod.co.rs

ИЛУСТРАЦИЈЕ

Ненад Матекало

Ивона Крижак

Vecteezy.com

ФОТОГРАФИЈЕ

Марија Гачановић Gray

Steven Gray

Rawpixel.com / Freepik

ДИЗАЈН И КОРИЦЕ

Марија Гачановић Gray

ЛЕКТОР

Ирена Канкараш

ГРАФИЧКИ УРЕДНИК

Борис Поповић

КОРЕКТУРА

Завода за уџбенике

ОБИМ

13,5 штампарских табака

ФОРМАТ

20,5 x 28,5 см

ТИРАЖ

2000 примерака

Рукопис предат у штампу јуна 2019. године.

Штампање завршено јула 2019. године.

Штампа „Службени гласник”, Београд